Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Iva Mandarić

Od čakanja do dela: preučitev posledic spremenjene slovenske delavske politike za begunce

Diplomsko delo

Ljubljana, 2025

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Iva Mandarić

Od čakanja do dela: preučitev posledic spremenjene slovenske delavske politike za begunce

Diplomsko delo

Mentorica: izr. prof. dr. Jelka Zorn

Somentorica: doc. dr. Sara Pistotnik

Ljubljana, 2025

Zahvala

Zahvaljujem se svoji mentorici izr. prof. dr. Jelki Zorn in somentorici doc. dr. Sari Pistotnik za podporo in dragocene nasvete, ki sta mi jih nudili med pisanjem diplomske naloge, pa tudi med študijem. Brez vaše podpore in razumevanja moja študijska leta ne bi bila ista.

Zahvaljujem se tudi Ambasadi Rog za čudovita štiri leta nasmehov, solz, kave, skupnih uspehov in neuspehov ter za to, da ste mi dali občutek, da sem dobrodošla v Sloveniji in da imam tretji dom, kamor se lahko zatečem, ko postane vse preveč. Zahvaljujem se vam za politično izobraževanje, ki ni bilo le teoretično, ampak tudi praktično.

Zahvaljujem se tudi študentski socialistični organizaciji Iskra, ki mi je omogočila dragocen vpogled v to, kaj bi lahko postala in me vedno podpirala takšno, kakršna sem. Hvala vsem, ki ste mi pomagali pri pisanju diplomske naloge in mi pokazali, da se boj za boljšo prihodnost splača.

Iskrena hvala moji mami, ki me je podpirala iz 516 kilometrov oddaljenosti skozi štiri leta študija in tudi v tem obdobju, ko mi je nudila razumevanje, me vedno spodbujala, da dam od sebe najboljše, hkrati pa mi je dala prostor, da sem lahko izrazila svoje frustracije, težave in strahove.

Hvala moji psihoterapevtki za njeno znanje, podporo, za to, da je bila vedno tukaj zame in mi vedno pomagala ponovno se osredotočiti na moje cilje, hkrati pa me spodbujala, da dam prednost svojemu počutju.

Hvala vsem mojim prijateljem v Novem Sadu, ki so vedno vedeli, kaj reči, in vedno verjeli vame in moje sposobnosti. Nekateri ste z mano že od prvega razreda osnovne šole, drugi pa ste v moje življenje vstopili zaradi srečnih okoliščin. Vse vas imam rada, cenim vašo moč, vztrajnost in to, da ste mi vedno bili vzor za to, kar želim postati.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Iva Mandarić

Naslov diplomskega dela: Od čakanja do dela: preučitev posledic spremenjene delavske politike za begunce

Kraj: Ljubljana

Leto: 2025

Število strani: 49

Število prilog: 1

Mentorica: izr. prof. dr. Jelka Zorn

Somentorca: doc. dr. Sara Pistotnik

Ključne besede: begunci, delovno dovoljenje, Zakon o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev, Ambasada Rog, politično organiziranje beguncev

Povzetek: V diplomskem delu sem se osredotočila na spremembo Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev, ki je bil sprejet leta 2023, v katerem se je doba čakanja na delovno dovoljenje za prosilce_ke za azil skrajšala z devet mesecev na tri mesece. V prvem delu diplomskega dela sem predstavila pojem begunca_ke in kako se razlikuje oziroma ne razlikuje od pojmov migrant_ka, ilegalizirani begunec_ka ter prosilec_ka za azil. Predstavila sem tudi zgodovino uporabe beguncev_k kot delovno ali rezervno delovno silo na trgu dela in trenutne podatke o njihovem delovnem življenju. Zadnji del sem posvetila protirasističnemu socialnemu delu in Ambasadi Rog, migrantski delavski organizaciji, v kateri sem opravila intervjuje.
V empiričnem delu sem nato predstavila ugotovitve raziskave, iz katerih je razvidno, da je sprememba Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev imela izrazito pozitivne učinke tako na življenje beguncev v Sloveniji kot na samo Ambasado Rog. Obenem se je izkazalo, da še vedno obstajajo ovire pri dostopu do trga dela za begunce_ke. Prav tako so vseprisotni izkoriščanje in širše ekonomske spremembe na trgu dela, ki se kažejo v delavskih življenjih beguncev_k.

Title of Graduation Thesis: From waiting to work: examining the implications of a changed labour policy on refugees

Keywords: refugees, work permit, Law on Employment, Self-employment and Work for Foreigners, Ambasada Rog, refugee political organizing

Abstract: In my thesis, I focused on the amendment of the Law on Employment, Self-employed and Work of Foreigners, adopted in 2023, which reduced the waiting period for a work permit for asylum seekers from 9 months to 3 months. In the first part of the thesis, I introduced the concept of the word *refugee*, how it differs or does not differ from the concepts of the words *migrant*, *illegalized refugee* and *asylum seeker*. I also presented the history of the use of refugees as a labour or reserve labour force on the labour market and current data on their working lives. The last part of the paper was dedicated to anti-racist social work and to Ambasada Rog, the migrant workers' organisation where I conducted the interviews.

In the empirical part, I then presented the findings of the research, which show that the change in the law has had a positive impact on the lives of refugees in Slovenia, as well as on Ambasada Rog itself. However, it also emerged that refugees still face barriers accessing the labour market, as well as the presence of pervasive exploitation and broader economic changes that are reflected in the working lives of refugees.

KAZALO VSEBINE

1.TEORETIČNI UVOD 1

1.1 KDO (NI)SO BEGUNCI_KE? 1

1.2 TRG DELA 7

1.3 SOCIALNI_E DELAVCI_KE KOT DELAVCI_KE: PROTIRASISTIČNO SOCIALNO DELO IN DELAVSKE PRAVICE 10

1.4 AMBASADA ROG IN METODE SOCIALNEGA DELA 14

2.FORMULACIJA PROBLEMA 16

2.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA 16

3. METODOLOGIJA 17

3.1 VRSTA RAZISKAVE 17

3.2. MERSKI INSTRUMENT IN VIRI PODATKOV 17

3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE 18

4.1 KAMPANJA ZA SPREMEMBO ZAKONA 21

4.2 POLOŽAJ BEGUNCEV_K V SLOVENIJI PRED SPREMEMBO ZAKONA O ZAPOSLOVANJU, SAMOZAPOSLOVANJU IN DELU TUJCEV 22

4.3 UČINKI SPREMEMBE ZAKONA O ZAPOSLOVANJU, SAMOZAPOSLOVANJU IN DELU TUJCEV 24

4.4 TRG DELA IN DELOVNI POGOJI, V KATERIH SE BEGUNCI_KE NAHAJAJO 25

4.5 TRG DELA ZA OSEBE BREZ STATUSA V SLOVENIJI 26

4.6 IZOBRAZBA IN ŽELENA DELOVNA MESTA 28

4.7 SPREMEMBE NA TRGU DELA – DELAVCI_KE NA DELOVNI VIZI IZ AZIJE 29

4.8 DELODAJALCI_KE V SLOVENIJI 30

4.9 AMBASADA ROG 31

4.10 OVIRE, KI OBSTAJAJO POLEG MOŽNOSTI ZAPOSLITVE V SLOVENIJI 34

4.11 OVIRE, KI ŠE VEDNO OBSTAJAJO NA TRGU DELA, IN PREDLOGI ZA NJIHOVO IZBOLJŠANJE 35

5. RAZPRAVA 37

6. SKLEPI IN PREDLOGI 42
8. VIRI IN LITERATURA 44
9.PRILOGE 50
9.1 SMERNICE ZA INTERVJU (Begunci) 50
9.2 SMERNICE ZA INTERVJU (Prostovoljci) 51

1. TEORETIČNI UVOD

Teoretični del diplomske naloge bom razdelila na dva večja dela. Prvi del bo namenjen področju beguncev_k: kdo so, kdo jih definira ter kateri zakoni in konvencije vplivajo na njihovo življenje. Drugi del teoretičnega dela bo namenjen delovnim razmerjem in politiki zaposlovanja ter kako učinkujejo na življenje beguncev_k. V tretjem delu bom predstavila teorijo protirasističnega socialnega dela. Nazadnje bom predstavila organizacijo Ambasada Rog, njeno delovanje in koncepte socialnega dela, ki se uporabljajo v vsakodnevnem delovanju organizacije. V diplomi bom vključevala tudi ženske oblike, ker polovico svetovne begunske populacije namreč predstavljajo ženske.

1.1 KDO (NI)SO BEGUNCI_KE?

Kdo je begunec_ka? Kdo je migrant_ka? Kdo je ilegaliziran_a begunec_ka? Kdo je prosilec_ka za azil? Kdo ima pravico do mednarodne zaščite? Kdo ima pravico do pravic? To so nekatera izmed vprašanj, na katera želim odgovoriti v tem poglavju ob zavedanju, da obstaja veliko definicij, ki prihajajo od Organizacije združenih narodov, Afriške unije in posameznih akademikov, ki se ukvarjajo s temami migracij in beguncev_k. Pomembno je tudi zavedanje, da uporabljene definicije in tisti_e, ki so jih oblikovali_e, konstruirajo tudi pripovedi o ljudeh, ki so označeni_e s temi pojmi.

Najprej bi rada predstavila nekaj mednarodnih pravnih opredelitev begunca_ke.

Začnemo lahko z navedbo opredelitve begunca_ke iz Konvencije o statusu beguncev iz leta 1951 (Združeni narodi, 1951), ki se glasi takole:

> »… zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem zaradi rase, vere, narodnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali političnega prepričanja je zunaj države [svojega] državljanstva in ne more ali zaradi takšnega strahu noče uživati zaščite te države; ali ki nima državljanstva in je zunaj države [svojega] prejšnjega običajnega prebivališča in se vanjo ne more ali zaradi takšnega strahu noče vrniti.«

Vendar je pomembno razumeti zgodovinski kontekst, v katerem je bila ta opredelitev napisana. Napisana je bila med letoma 1948 in 1951, po drugi svetovni vojni. Ta opredelitev je bila oblikovana posebej za evropske begunce_ke in je bila časovno in geografsko omejena, ker se je uporabljala samo za dogodke, ki so se zgodili pred 1. januarjem 1951. To je pomenilo, da so bili do statusa begunca_ke upravičeni samo ljudje, ki so postali begunci_ke zaradi dogodkov pred letom 1951. Konvencija je tudi dajala možnost pogodbenicam, da "dogodke" interpretirajo geografsko, torej samo za dogodke, ki so se zgodili v Evropi (Krause, 2024). Časovna omejitev je bila odpravljena šele s protokolom iz leta 1967 (Združeni narodi, 1967). Čeprav to ni bilo vključeno v Konvencijo o beguncih iz leta 1951 (Združeni narodi, 1951) in njen protokol iz leta 1967 (Združeni narodi, 1967), direktiva Evropskega sveta in, ki je bila sprejeta leta 2011, v svoji 30. direktivi uvaja pojem »pripadnosti določeni družbeni skupini« kot razlog za preganjanje, pri čemer uvaja tudi razloge povezane s spolom prosilca_ke, vključno z vprašanji spolne identitete in spolne usmerjenosti (Evropska unija, 2011).

Raziskave o pristranskosti konvencije do Evropejcev so ugotovile, da je prisotna evropocentričnost konvencije (Kapoor, 2022; Abraham, 2023; Vanyoro 2024). Nekaj študij je analiziralo konvencijo in njen protokol iz vidika spola in postkolonialnega vidika ter spolnosti (Krause, 2024). Sama vzpostavitev begunskega režima z uradom Lige narodov in nato UNHCR je bila posledica prve in druge svetovne vojne. Begunski režim po letu 1945 je uvedel načelo priznavanja ljudi kot beguncev_ke le, če je mogoče dokazati, da so bili preganjani_e in to s strani totalitarne države (Gatrell, 2013), in še bolj ironično, totalitarne države, ki so jo pogosto financirale države gostiteljice iz Evrope in Združenih držav Amerike, njene voditelje pa pripeljale na oblast (Blum, 2022; Bevins, 2020).

Poleg definicije Konvencije o statusu beguncev iz 1951 obstaja tudi definicija, ki je bila sprejeta 10. septembra 1969 v Konvenciji Afriške unije O posebnih vidikih begunskih problemov v Afriki:

> »1. člen
> 1. Za namen te konvencije izraz "begunec" pomeni vsako osebo, ki zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem iz razlogov kot so rasa, vera, narodna pripoadnost, pripadnosti določeni družbeni skupini ali političnem prepričanju, je zunaj države svoje državljanske pripadnosti in se ne more ali zaradi takega strahu noče poiskati zaščite te države, ali pa

osebo, ki nima državljanstva in se zaradi takih dogodkov nahaja izven države svojega prejšnjega običajnega prebivališča, in se ne more ali zaradi takega strahu noče vrniti vanjo.

2. Izraz "begunec" se nanaša tudi ni vsako osebo, ki zaradi zunanje agresije, okupacije, tuje prevlade ali dogodkov, ki resno motijo javni državni red v delu ali celotni državi izvora ali narodni skupnosti, je prisiljena zapustiti svoje običajno prebivališče, da bi poiskala zatočišče na drugem mestu zunaj svoje države izvora ali državljanske pripadnosti.« (Organisation of African Unity, 1969)

Medtem ko Kartagenska deklaracija o beguncih, sprejeta na konferenci o mednarodni zaščiti beguncev v Latinski Ameriki leta 1984 pravi, da je begunec:

»Zato je priporočljiva definicija ali koncept begunca za uporabo v regiji tista, ki poleg elementov Konvencije iz leta 1951 in Protokola iz leta 1967 med begunce vključuje tudi osebe, ki so pobegnile iz svoje države, ker so bile njihovo življenje, varnost ali svoboda ogroženi zaradi splošnega nasilja, zunanje agresije, notranjih konfliktov, množičnih kršitev človekovih pravic ali drugih okoliščin, ki so resno motile javni red.» (UNHCR,1984)

Sedaj bi rada predstavila nekaj teoretičnih pregledov pojma begunca_ke in kaj pomeni biti begunec_ka. Mbembe (2019) za begunce_ke pravi, da so postali novi temnopolti ali Judje, zgolj pod drugim imenom: musliman_ka, Arabec_ka, tujec_ka, priseljenec_ka, begunec_ka, vsiljivec_ka. Med ljudmi še vedno vlada želja, da označuje druge in jim pripisuje svoje strahove. Gatrell (2013) predstavlja zgodovino vojn in konfliktov kot zgodovino beguncev_k in iskanja zatočišča. Kjerkoli so se begunci_ke naselili_e, so že s svojo prisotnostjo preoblikovali_e upravljanje kraja, v katerem so bili_e. Kot ljudje, ki so svoje okoliščine pogosto razlagali kot “napačen kraj, napačen čas” ali kot nekakšno obliko kolektivne nesreče. In končno kot heterogeno prebivalstvo, ki je doživelo ponižanje in infantilizacijo in ki je lahko spregovorilo le, ko je dobilo dovoljenje.

Biti označen_a kot begunec_ka je v dvajsetem stoletju pomenilo ponižujoče ravnanje s strani vlad in prebivalstva gostiteljev, pri čemer je vedno grozila vrnitev nazaj v državo pobega, zato za

sodobnega_o begunca_ko nikoli ni bilo zlate dobe (Gatrell, 2013). Uporaba izraza begunec_ka pomeni tako opisovanje kot pripisovanje vrednosti, zato je globoko zasidran v našem političnem življenju. Oseba, ki je označena kot begunec_ka, bo vedno definirana skozi perspektivo tistega, ki opredeljuje. Politiki, ki oblikujejo opredelitve, bi raje izbrali opredelitev, ki bi vključevala manj ljudi, in uvedli več omejitev glede tega, kdo lahko prejme status begunca_ke in kdo ne. Razlog za to je, da lahko širša opredelitev poveča morebitno breme za državo gostiteljico (Haddad, 2001). Francoska delegacija je na primer med oblikovanjem Konvencije o statusu beguncev iz leta 1951 trdila, da bi morala opredelitev veljati le za evropske države, saj bi lahko nastale težave, če bi prišli begunci_ke iz drugih, neevropskih držav. Druge države so se zavzemale za širšo opredelitev in vključitev neevropskih držav, vendar je nekaj močnih zahodnih delegacij podpiralo evropocentrično opredelitev. Zanimivo je, da je jugoslovanski delegat na 5. sestanku Konference o statusu beguncev in oseb brez državljanstva, 4. julija 1951, zagovarjal vključitev diskriminacije na podlagi spola, kar so delegati drugih držav zavrnili (Krause, 2024). Morda bi bilo koristno pristopiti k tej temi na podlagi tega, kaj ni begunec_ka, podobno kot se je Flaker (2024) odločil opredeliti socialno delo kot tisto, kar ni, in ne tisto, kar je.

Haddad (2001) razlago razdeli na tri dele. Prvič, begunec_ka ni isto kot migrant_ka v smislu, da se je migrant_ka teoretično odločil_a za selitev, za razliko od begunca_ke, ki se je preselil_a proti svoji volji. Drugič, ni nujno, da so begunci_ke pripadniki_ce manjšin. Lahko so, vendar pripadnost manjšinski skupini ne pomeni nujno preganjanja, lahko pa je razlog, da se oseba odloči za odhod zaradi političnega preganjanja manjšinskih skupin. In tretjič je najpomembneje, begunci_ke niso ilegalni_e – nihče ni ilegalen_a, dokler države določenih skupin ljudi ne ilegalizirajo. Ilegalizacija je državni proces, ne naravno stanje beguncev_k oziroma migrantov_k. Težava, ki sem jo opazila pri teh razlikovanjih, je predvsem v prvi točki, kar priznava tudi avtorica Haddad (2001), ko pravi, da so razlike med neprostovoljnimi in prostovoljnimi migracijami lahko zabrisane in da je v primeru nevzdržnih razmer v državi oseba lahko prisiljena v selitev zaradi preživetja, čeprav so ti razlogi na prvi pogled videti ekonomski. Pravica zaprositi za azil je mednarodnopravno zapisana (Združeni narodi, 1948), zato ni mogoče biti nezakonit prosilec_ka za azil ali nezakonit_a begunec_ka. Upoštevati je potrebno heterogenost skupine ljudi, ki jo označujemo kot begunce_ke, z dolgo zgodovino obravnavanja beguncev_k z različnimi pristopi: pravnim (1920-1935), ko je mednarodna skupnost priznala, da članstvo v določeni skupini begunca_ke prikrajša za državno zaščito; socialnim (1935-1939), ki se je osredotočal na zagotavljanje mednarodne pomoči za

varnost begunca_ke in individualističnim (1938-1950), kjer so države opustile stališče, da begunce_ke obravnavajo na podlagi političnih in socialnih kategorij in začele obravnavati vsak primer prosilca_ke za azil posebej (Hadad, 2001).

Na koncu bi rada predstavila, kaj bom v tej raziskavi uporabljala kot opredelitev begunca_ke in kaj begunce_ke opredeljuje. Ne glede na pomembnost različnih konvencij, ki sem jih navajala na začetku poglavja, je bolj pomembno videti, kako se te konvencije uporabljajo v praksi. V vsakdanji realnosti ljudi, označene kot begunci_ke, migranti_ke, nezakoniti_e priseljenci_ke in tihotapci_ke, dejansko opredeljujejo meje, katere prestopajo (Jones, 2017). Države uporabljajo meje s katerim narekujejo, kdo lahko dostopa do zemlje in virov, in svojo veljavnost utrjujejo s pomočjo državnih nadzornih mehanizmov oziroma zakonito uporabo sile. Državno nasilje se ne uporablja proti pretoku blaga in kapitala, ki prehaja te meje v skladu z globalnimi trgovinskimi pravili, kot so tista, ki jih je določila Svetovna trgovinska organizacija, in drugimi sporazumi, sklenjenimi med različnimi stranmi. V tem sistemu se bogati lahko prosto gibljejo, porabljajo svoj denar za blago in storitve med potovanji in upravljanjem poslovnih partnerstev (Jones 2017). Tega pa ne moremo reči za tiste, katerih gibanje je kljub Ustanovni listini OZN o človekovih pravicah in Konvenciji o beguncih (UNHCR, 1951) kriminalizirano. Meje in črte ustvarjajo razlike med ljudmi in kraji, niso že obstoječi naravni red stvari (Jones, 2017). Zorn (2021) piše, da evropski mejni režim uničuje pravico do mednarodne zaščite. Dejansko gre za paradoksalno situacijo, v kateri je država kot podpisnica zavezana spoštovati pravico vsakogar do mednarodne zaščite, hkrati pa ohranja sistem militariziranih meja in boj proti tihotapcem. Zato bom uporabila definicijo begunca kot osebe, ki jo opredeljuje prehod meje (Jones, 2017), in jo dopolnila z definicijo, ki jo je podala Hadad (2001), da je begunec_ka posameznik_ca, ki je bil_a v znatni meri prisiljen_a za nedoločen čas zapustiti domačo politično skupnost. To razumevanje pojma in to opredelitev uporabljam zaradi dejstva, da imajo vsi ljudje, ki jih bom intervjuvala, različen pravni status, nekateri so prosilci_ke za azil, nekateri imajo priznan status begunca_ke v državi, drugi pa so zavrnjeni_e prosilci_ke za azil in živijo v Sloveniji brez dokumentov. Vse jih želim vključiti v to opredelitev in pokazati raznolikost njihovih izkušenj.

1.1.2 PRAVNI OKVIR ZAPOSLOVANJA BEGUNCEV_K: SPREMEMBA ZAKONODAJE

Zakon o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev (ZZSDT-UPB8), ki je bil sprejet 2021 v svoji uradni prečiščeni različici pravi v 6. členu:

> »(1) Pravica do prostega dostopa na trg dela pomeni, da se tujec v Republiki Sloveniji lahko zaposli, samozaposli ali opravlja delo brez soglasja k enotnemu dovoljenju ali modri karti EU ali brez dovoljenja za sezonsko delo.
> (2) Pravico do prostega dostopa na trg dela ima:
> (...)
> 7. tujec, ki mu je v Republiki Sloveniji priznan status osebe z začasno zaščito, kar dokazuje z izkaznico osebe z začasno zaščito;
> 8. tujec, čigar istovetnost je nesporno ugotovljena in ima v Republiki Sloveniji status prosilca za mednarodno zaščito, in sicer po **devetih** mesecih od vložitve prošnje za mednarodno zaščito, če mu v tem času ni bila vročena odločitev pristojnega organa in te zamude ni mogoče pripisati tujcu. Izpolnjevanje navedenih pogojev tujec dokazuje s potrdilom ministrstva, pristojnega za notranje zadeve.
> (3) Tujci iz prejšnjega odstavka imajo pravico do prostega dostopa na trg dela tudi v času, ko v Republiki Sloveniji prebivajo na podlagi potrdila o pravočasno vloženi prošnji za podaljšanje dovoljenja za prebivanje ali statusa.« (Zakon o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev, 2021)

Leta 2023 pa je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev (ZZSDT-D), s spremembo 6. člena:

> »V 6. členu se v drugem odstavku v 8. točki beseda **„devetih“** nadomesti z besedo **„treh**“.« (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev, 2023)

To je pomenilo, da lahko oseba ki je prosilec_ka za azil, ki ni prejel_a pravnomočne odločbe sodišča, samodejno prejme prost dostop do trga dela tri mesece po tem, ko je vložil_a prošnjo za mednarodno zaščito. Zato želim v svoji raziskavi raziskati in primerjati izkušnje prosilcev_k za azil, ki so morali_e na dovoljenje za delo čakati devet mesecev po datumu, ko so vložili_e prošnjo za mednarodno zaščito in izkušnje beguncev_k v časovnem okviru od leta 2023 do 2025, ki so imeli_e prost dostop do trga dela po treh mesecih. Pred tem pa želim ponuditi širši kontekst trga dela ter zgodovine zaposlovanja beguncev.

1.2 TRG DELA

V tem poglavju bom predstavila drugi del svoje diplomske naloge, in sicer v zvezi z delom.
Kaj se zgodi, ko se čakanje izteče in prosilcem_kam za mednarodno zaščito pripada pravica do dela? Begunci_ke naj bi vstopili_e na trg dela in se zaposlili_e pri delodajalcu, agenciji ali se samozaposlili. Zaposlitev se po opredelitvi Evropske komisije nanaša na "obseg, v katerem bodo migranti z uporabo svojih znanj in spretnosti ter uresničevanjem svojih gospodarskih možnosti dosegli enak obseg udeležbe na trgu dela kot državljani držav članic EU" (Evropska komisija, b. d.). To je tudi v skladu s predlaganimi cilji trajnostnega razvoja, zlasti s ciljem trajnostnega razvoja številka 8- Dostojno delo in gospodarska rast ter ciljem trajnostnega razvoja in številka 10- Zmanjšanje neenakosti (Združeni narodi, b. d.). V tem poglavju želim predstaviti tudi najnovejše podatke o kazalnikih trga dela, ki jih je objavil Eurostat (2024).

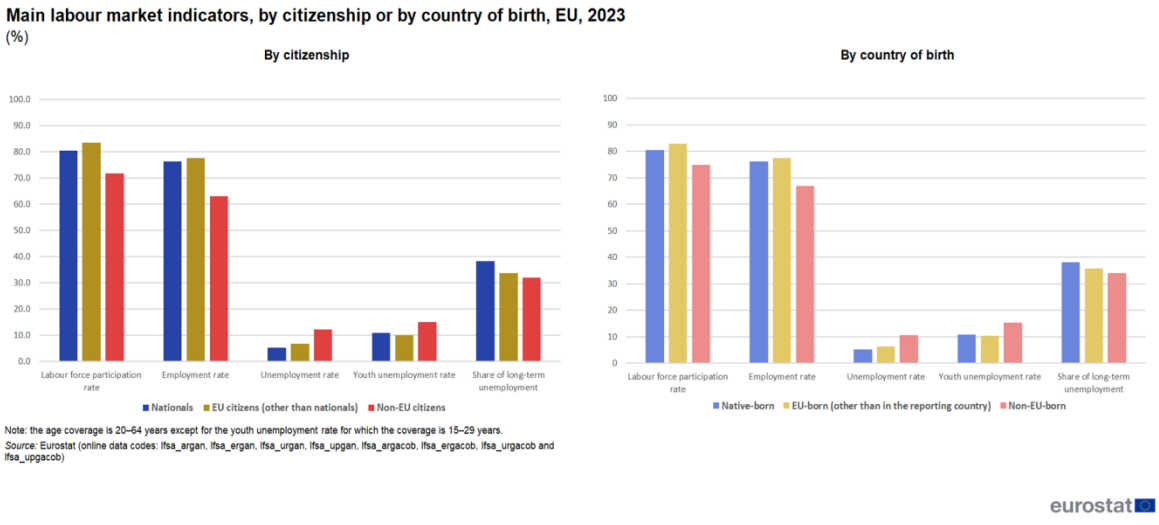

Tabela 1: *Glavni kazalniki trga dela po državljanstvu in kraju rojstva, EU, 2023 (%)*

Ti kazalniki kažejo, da je bila pri državljanih držav nečlanic EU, migrantih_kah, beguncih_kah in prosilcih za azil v Evropski Uniji stopnja udeležbe na trgu dela in stopnja zaposlenosti nižja, hkrati pa sta bili pri njih višji stopnja brezposelnosti in brezposelnosti mladih. Fasani (2024) predstavi nekaj ključnih razlogov, zakaj je tako: pogoji in lokacija bivanja, čakalne dobe in pogoji zaposlovanja. Avtor poudarja, da je to, kam so begunci_ke nameščeni_e, ključnega pomena za vključevanje beguncev_k na trg dela in je eden od razlogov, zakaj organizacije, kot je Ambasada Rog, protestirajo proti gradnji novih azilnih domov na slovensko-hrvaški meji (Izpostavi azilnega doma bosta na dveh nekdanjih mejnih prehodih, 2024). Dolge čakalne dobe za dovoljenje za delo lahko ovirajo vključevanje in imajo lahko dolgotrajne posledice za udeležbo na trgu dela. Prepovedi zaposlovanja, ki so ena od ključnih tem mojega diplomskega dela, naj bi vodile v tveganje revščine in imele trajno negativne učinke. Hvidtfeldt, Schultz-Nielsen, Tekin, in Fosgerau (2018) prav tako poudarjajo, da je razlika v zaposlenosti, ki je prisotna med begunci_kah, predvsem posledica zapoznelega dostopa nekaterih beguncev_k do trga dela v primerjavi z begunci_kami, ki so čakali_e krajši čas. Večina evropskih držav je za prosilce_ke za azil uvedla začasne prepovedi zaposlovanja, ki trajajo od 2 do 12 mesecev, države, kot sta Litva in Irska, pa so leta 2015 uvedle prepovedi za nedoločen čas. Te prepovedi dostopa do trga dela kratkoročno povečujejo tveganje revščine in vključevanja beguncev_k na izkoriščevalski črni trg, dolgoročno pa imajo posledice na nizko udeležbo beguncev_k na trgu dela in odvisnost od socialne pomoči (Fasani, 2024). Čeprav se domneva, da socialna ali humanitarna pomoč nadomestita pomanjkanje dostopa do formalnega trga dela, pa ta sredstva le redko zagotavljajo kakovosten življenjski standard, zato to vodi do točke, ki je bila prav tako izpostavljena prej, to je neformalni trg dela (Costello in O'Cinnéide, 2021).

Pravica do dela je omenjena tudi v Konvenciji o statusu beguncev, ki vključuje pravico do ustanavljanja sindikatov (15. člen), dostop do plačane zaposlitve (17. člen), svobodne poklice (19. člen), javno pomoč (23. člen), varstvo delovne zakonodaje in socialne varnosti (24. člen) ter izdajanje potnih listin (28. člen) (Costello in O'Cinnéide, 2021).

Kljub tem pravicam, ki jih imajo begunci po Konvenciji o statusu beguncev in v nasprotju s prepovedmi zaposlovanja v posameznih državah, si večina državljanov držav EU na splošno želi, da bi begunci_ke delali_e, medtem ko imajo status prosilca_ke za azil (Letki, Walentek, Dinesen in Liebe, 2024). Ko so begunci_ke vprašani_e o težavah z delom, menijo, da so največje ovire pomanjkljivo znanje jezika (Udayar, Fedrigo, Durante, Clot-Siegrist in Masdonati, 2021) ter

pomanjkanje izkušenj na trgu dela države gostiteljice (Bloch, 2008). Med sprejemom beguncev_k in njihovim vključevanjem na trg dela je običajno zelo malo premostitvenih institucij (Correa-Velez, Barnett in Giord, 2015).

Zgodovina uporabe beguncev kot delovne sile pa ni nova, kot na primer ko so Združeni narodi leta 1949 po izgonu in etničnem čiščenju Palestincev_k iz njihove domovine zadolžili UNRWA, da se ukvarja s palestinskimi begunci_kami, hkrati pa jim prepovedali iskanje politične rešitve. UNRWA je nato za Palestince_ke oblikovala programe zaposlovanja, s čimer je njihovo nezadovoljstvo z Izraelom usmerila v zagotavljanje delovne sile za industrializacijo Bližnjega vzhoda. Zamisel o uporabi beguncev_k kot delavcev_k čim dlje od globalnega severa je bila glavna motivacija za oblikovanje sodobnega mednarodnega begunskega režima. Ta režim, ki vključuje agencije Združenih narodov, nevladne organizacije in zasebne izvajalce, je svoj načrt spreminjanja beguncev_k v nizko plačane, začasne in prekarne delavce_ke namerno skrival pod krinko empatije in humanitarizma. Bleščeče brošure, ki prikazujejo altruistično zagotavljanje vode, hrane in izobraževanja beguncem_kam, predstavljajo sedanji mednarodni režim, ki je v resnici dolgo sodeloval z najmočnejšimi državami sveta, da bi zagotovil, da bo mednarodna begunska politika prej podpirala kot ogrožala soodvisne razloge etničnega nacionalizma in industrijskega kapitalizma. V zgodnjih časih vzpostavljanja begunskega režima je formalno delo postalo večinoma retorično - namenjeno poudarjanju skrbi agencij za begunce za človeški razvoj in kapitalističnega načela samozadostnosti, vendar večinoma povezano z lokalnimi in regionalnimi (in imperialnimi) gospodarstvi. Vendar se je ideja o beguncih_kah kot premalo izkoriščeni delovni sili ohranila. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so se v Evropskih državah in UNHCR-u pojavile nove zamisli o dodeljevanju "začasne zaščite". To je vplivalo na to, da so se ljudje, ki bi nekoč morda bili umeščeni med begunce_ke, prestavili v veliko večjo in bolj megleno kategorijo migrantov_k - bolj negotovo stanje, ki je koristilo delodajalcem. Za tiste, ki so šteli za begunce_ke, so bile na voljo "posebne gospodarske cone", kot so bile tiste, ki so bile ustanovljene z Jordanskim sporazumom, da bi lahko begunce_ke namestili na enem mestu in jih uporabljali tudi kot nizko plačane delavce_ke za tuji kapital. To zgodovino lahko zasledimo še dlje, od poznega Osmanskega cesarstva, ki je razseljeno prebivalstvo uporabljalo za delovno silo, do Lige narodov, ki je Bližnji vzhod preoblikovala v okupirano območje, kamor je bilo mogoče begunce_ke prisilno razporediti v podporo kolonialni okupaciji in imperialnemu gospodarskemu razvoju. Zgodovina razvoja sodobnega begunskega režima prek Bližnjega vzhoda s poudarkom vprašanju dela prikaže, da je

bil svetovni begunski režim od samega začetka zgrajen na osnovni predpostavki izkoriščanja beguncev_k kot delavcev_k - po možnosti čim dlje od obale bogatih držav (Robson, 2023).

1.3 SOCIALNI_E DELAVCI_KE KOT DELAVCI_KE: PROTIRASISTIČNO SOCIALNO DELO IN DELAVSKE PRAVICE

Od sredine leta 2024 naj bi bilo svetu prisilno razseljenih 122,6 milijona ljudi. To število se je skozi leta stalno povečevalo, leta 2015 pa je bilo razseljenih 60 milijonov ljudi. Število se je podvojilo. 71 % beguncev_k je nastanjenih v državah s srednjimi in nizkimi dohodki, 69 % pa jih živi v sosednjih državah. (UNHCR, 2024) Kot primer ravnanja Evropske unije z ljudmi ki iščejo varnost na njeni teritoriji lahko vzamemo primer državljanske vojne v Siriji. Odziv Evropske unije na begunce_ke ki so začeli_e prihajati v večjem številu zaradi državljanske vojne v Siriji leta 2015, je bil spodkopavanje Konvencije iz leta 1951, kršenjem dveh načel - ljudi se ne sme pošiljati nazaj v nevarnost in obravnavati jih ji potrebno kot posameznike. Varovanje meje EU je ostala glavna prednostna naloga, ne pa varovanje človeških življenj. Ljudje, ki so bili nekoč del evropskih kolonij, se še vedno utapljajo v Sredozemskem morju, vendar so te razmere postale "begunska kriza" šele, ko jih EU ni mogla več ignorirati. Rasizacija človeškega trpljenja je bila in je še vedno prisotna, saj se trpljenje nekoga ocenjuje na podlagi njegovega porekla (Trilling, 2018). Dominelli (2017) analiza politike izključevanja, ki jih izvajajo evropske države. Namesto da bi države spoštovale konvencije in zakone, katerih podpisnice so, so se odločile, da bodo svoj nadzor meja prenesle na druge države in poslale več kot dvainšestdeset milijard evrov državam v Afriki in na Bližnjem vzhodu, ki bi pomagale zmanjšati migracijske tokove v Evropo. Celoten sistem temelji na odvračanju in je strukturiran na njem. Kot ugotavlja Oren (2023), sistem temelji na ekspanzivnih vizumskih postopkih, pridržanju prosilcev_k za azil, financiranju begunskih taborišč daleč od Evrope ter prestrezanju in vračanju ljudi na morju. Ta proces se imenuje eksternalizacija meje Evropske unije.

Ob vsem tem socialni_e delavci_ke še vedno nimajo ustreznega usposabljanja, spretnosti in znanja za delo z begunci_kami, prosilci_kam za azil in migranti_kam. Socialni_e delavci_ke tako opravljajo vlogo vratarjev virov in tistih, ki krepijo institucionalni rasizem v kulturi obtoževanja in sumničenja ter poskušajo upravičiti neupravičeno. (Dominelli, 2017) Odziv socialnega dela ne sme biti le lokalni, temveč globalni, saj so vzroki za prisilne migracije globalni. Kolonializem,

neoliberalno in neokolonialno črpanje virov, nezakonito lastništvo zemlje, rasistične politike in šibke institucije so posledice in razlog, zakaj države, iz katerih večinoma prihajajo begunci_ke, ne morejo biti enakovredne v svetovnem gospodarstvu in svetovni politiki. (Akilova, 2023)

Priseljenci_ke, begunci_ke in socialni_e delavci_ke delujejo v tem prostoru, polnem prepletenih odnosov zatiranja in institucionalne neenakosti, medtem ko živijo v Evropi, ki so jo prizadeli rasistični ultrapopulizem, gospodarska kriza po letu 2007 in sumničavost vseh migrantov_k po dogodkih 11. Septembra 2001, pri čemer so obravnavani kot varnostna grožnje, posebej oni z muslimanskim ozadjem ali domnevnim muslimanskim ozadjem (Oren, 2023). Ta proces, ki ni le proces, temveč cela industrija, študije migraciji opredeljujejo kot varnostnizacija. Vprašanje povečanega nadzora, rasizacije, vojne proti terorizmu in iskanja idealnega sovražnika v muslimanski in migrantski populaciji je obravnaval Aran Kundnani v svoji knjigi "The Muslims Are Coming!" ki v pozneje dodanem poglavju o nastanku Islamske države (ISIS), ki so ji nato sledili razseljevanje in vojna, pravi: "Vzorec je znan in se ponavlja v zadnjem desetletju: spektakularno nasilje skupin se ne obravnava kot produkt političnega konteksta, ki ga je deloma ustvarila zunanja politika ZDA in Združenega kraljestva; namesto tega se domneva, da je posledica ‚ekstremizma', tiste slabe različice islamskega verovanja, ki se nekako naseli v muslimanskih glavah." (Kundnani, 2014)

Berthold (2023) poudarja, da morajo prakso socialnega dela s prisilno razseljenim prebivalstvom voditi načela, ki izhajajo iz mednarodnih konvencij, deklaracij in paktov ter etike in teorije socialnega dela. Ključni elementi dobre prakse vključujejo:

- Zagotavljanje človekovega dostojanstva in preprečevanje dehumanizacije;

- Davanje prednosti nediskriminaciji in osredotočanje na marginalizirane;

- Zagotavljanje smiselnega sodelovanja in vključevanja;

- Spodbujanje preglednosti, iskanja resnice in odgovornosti;

- Prakticiranje kulturne ponižnosti in uporaba medsektorskega pogleda;

- Vzpostavljanje zaupanja in varnosti v terapevtskih odnosih;

- Zagotavljanje na travmo osredotočene oskrbe, ki se izogiba patologiziranju preživelih;

- Sprejemanje pristopa na podlagi moči, ki temelji na odpornosti in okrevanju.

Praksa socialnega dela z begunci_kami, ki jih Oren (2023) podaja so strnjena, politična in praktična priporočila za socialne delavce_ke, ki delajo s prosilci_kami za azil, begunci_kami in migranti_kami:

-Spraševanje in izpodbijaj opredelitve begunca_ke in prosilca_ke za azil, azilne režime, spoznaj institucije, ki vplivajo na življenja beguncev_k, in tiste, ki oblikujejo politike in zakone okoli njih;

-Preuči in razmišljaj o azilnih režimih v okviru nativizma, rasizacije migrantov, neoliberalizma in kolonializma;

-Razumi, oblikuj in izrazi svoje razumevanje prisilnih migracij, deportacij, kulturne ponižnosti in pravice do gibanja;

-Preuči vlogo zahodnih socialnih delavcev_k kot vratarjev, ki varujejo sisteme socialnega varstva in socialne storitve;

-Deluj zunaj sistema in zlasti z begunci_kami, ki so izključeni_e iz tipičnih okolij socialnega dela, delaj kot prostovoljec_ka v begunskih lokalnih organizacijah, taboriščih in sprejemnih centrih.

Vendar se delo socialnih delavcev_k ne odvija zunaj sistema, vlad in ideologije, temveč nanje in na delavce_ke znotraj teh sistemov neposredno vplivajo. Trenutni neoliberalni vdori na področje socialnega dela so dobro dokumentirani (Ferguson in Lavalette, 2006; Gwilym, 2018). Neoliberalizem lahko opredelimo kot:

> »teorija političnih ekonomskih praks, ki predlaga, da je blaginjo ljudi mogoče pospešiti z osvoboditvijo podjetniških svoboščin posameznikov (...), za katere so značilne močne pravice do zasebne lastnine, prosti trgi in prosta trgovina.« (Harvey, 2007)

Ta sistem, za katerega so značilna desetletja varčevalnih politik in počasna demontaža sistema socialnega varstva s privatizacijo, je privedel do ekonomske, zdravstvene, odnosne in tehnološke revščine, ki jo je še poslabšala pandemija COVID-19 (López Peláez, 2023). Ta revščina ne vpliva

le na uporabnike_ce storitev, ki jih zagotavljajo socialni_e delavci_ke, ampak, kot je bilo že omenjeno, na vse ki živijo v tem sistemu, pa tudi na socialne delavce_ke, ki delajo na mestih z prekarnimi pogodbami in nizkimi plačami (Ravalier idr., 2022). Vendar pa avtorica López Peláez (2023) kljub priznavanju teh sistemskih vprašanj začrta program za spodbujanje dostojnega dela s tremi priporočili:

a) socialni_e delavci_ke morajo na javno agendo uvrstiti pomen dostojnega dela za boj proti revščini;

b) socialni_e delavci_ke morajo sodelovati z uporabniki_cami socialnih storitev pri krepitvi njihovih spretnosti in kompetenc, povezanih z zaposlovanjem;

c) v javnih agencijah in nevladnih organizacijah, ki zaposlujejo socialne delavce_ke, mora dostojno delo postati norma.

Kurzman (2009) ponuja drugačen pogled in sledi zgodovini odnosa med socialnimi delavci_kami in sindikati, ki je bil v ZDA včasih sporen, a odkar so se socialni_e delavci_ke v 30. letih prejšnjega stoletja preselili v javni sektor, ima organiziranje dela veliko vlogo v socialnem delu. Znani_e socialni_e delavci_ke tistega časa, kot je bila Jane Addams, so podpirali sindikalno organiziranje delavcev_k. Trdi, da delavci_ke nujno potrebujejo občutek stabilnosti in skupnosti, ki ga lahko zagotovijo sindikati, in da če se bo več socialnih delavcev_k pridružilo sindikatom, jih bo več spoznalo vpliv, ki ga lahko kolektivnost in ustrezen vektor, to je sindikat, zagotovita za zagovorništvo in storitve. Brockmann in Garrett (2022) delita prakso socialnega dela na tradicionalno institucionalizirano ureditev socialnega dela (TIUSD) in na neoliberalno institucionalizirano ureditev socialnega dela (NIUSD), kar nista dve ločeni obdobji s povsem različnimi značilnostmi, ampak bolj obdobje, ki teče v drugo in se iz njega poraja drugačno obdobje, vendar z nekaterimi podobnostmi. Tudi NIUSD ima različne značilnosti glede na geografsko lokacijo, kjer se izvaja praksa socialnega dela. Karakteristike tega sistema so da prevladuje podrazred, ki je spolno in rasno opredeljen, izključen in marginaliziran, številni uporabniki_ce pa so žrtve neoliberalnega kapitalizma, so grešni kozli in se uporabljajo za zagotavljanje izjemnih koristi vladajočega razreda. Značilnost NIUSD pa je tudi preoblikovanje spodbud in vključitev bolj optimističnega tona s proaktivno pozitivnostjo, pri čemer sta neenakost

in beda prikazani kot nujna vidika življenja, saj "gradita osebnost". Avtor opozarja, da če bodo socialni_e delavci_ke še naprej ponotranjevali_e te perspektive NIUSD, tvegajo, da bodo postali_e ubogljivi_e funkcionarji_ke v državnih aparatih.

1.4 AMBASADA ROG IN METODE SOCIALNEGA DELA

Ambasada Rog je organizacija beguncev_k, delavcev_k in aktivistov_k z vsega sveta. S skupnimi močmi se borijo proti vsem oblikam izkoriščanja: od policijskega nasilja na mejah, do birokratskega rasizma na državnih uradih in na delovnih mestih. V ta namen so odprli_e skupnostni prostor, kjer se družijo, organizirajo, kuhajo in si pomagajo na različne načine (Ambasada Rog, b. d.). Ambasada Rog, kot organizacija je nastala v Avtonomni Tovarni Rog leta 2016. in do leta 2021. so se v Avtonomni Tovarni Rog ukvarjali_e s podobnimi dejavnostmi kot so kuhanje brezplačnih obrokov, izobraževanje ter socialno in pravno pomočjo, ampak s precej nižjim številom uporabnikov prostora, ki jih je v letu 2020. bilo cca 20 (Avtonomna Tovarna Rog, 2020) v primerjavi s trenutnim številom članov organizacije, ki vključuje cca 300 ljudi. Metoda organiziranja skupnosti, ki jo Ambasada Rog uporablja v svojem delu, se šteje za del makro socialnega dela, ki se ukvarja tako z organiziranjem ljudi za reševanje socialnih nepravičnosti kot s spreminjanjem socialnih politik za doseganje progresivnih sprememb. Na makro ravni se različne neenakosti še naprej povečujejo, medtem ko populisti skušajo izkoristiti nezadovoljstvo in razdeljenost za okrepitev nacionalističnih, gospodarskih in spolnih hierarhij (Christens, Gupta & Speer, 2021). Tako je socialno delo na makro ravni po svoji naravi politično, saj vključuje tudi pogosto interakcijo med organiziranimi volilnimi okrožji in političnimi strukturami družbe (Simmons, 2024).

Koncepte socialnega dela, ki sem ga v organizaciji opažala so: zagovorništvo, skupnostno socialno delo, etiko udeleženosti in ravnanja s sedanjostjo (Čačinovič-Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2022). Po Saleebeyjevom leksikonu moči (1997) sem tudi opažala prisotnost dodajanja moči, včlanjenosti in odpovedi temu, da ne verjameš. Pri dodajanju moči gre za podpiranje posameznikov, skupin in družin, da odkrijejo in razširijo vire in orodja v sebi in okoli sebe. To se v delu Ambasade Rog opaža pri nenehnem spodbujanju članov_ic, da gradijo svoje življenje po svojih željah s podporo in pomočjo ostalih članov_ic organizacije. Pri včlanjenosti gre za koncept spoštovanja človekove potrebe, da je državljan_ka in da je odgovoren_a in cenjen_a član_ica skupnosti. Vsakega_o člana_ico ob prihodu v prostor vsi_e navzoči pozdravijo in ga_jo vprašajo

po počutju in njegovem_njenem dnevu. Vsak_a član_ica ima pravico izraziti svoje mnenje in svojo idejo, kako in katere speremembe naj bi vpeljali_e v skupnost. Večina članov_ic se pozna med sabo in delijo izkušnje, težave in vire moči s ciljem, da bi vsi_e imeli_e boljši položaj v družbi in postali_e ne samo cenjeni člani_ice skupnosti ampak tudi cenjeni_e državljani_ke Slovenije. Navsezadnje pri konceptu odpoveda temu, da ne verjameš gre za to, da se člani, predvsem prostovoljci_ke, odpovedjo temu, da ne verjamejo, ostalim članom_icam, ki so begunci_ke o svojih zgodbah in svojih razlogov za prihod v Slovenijo, ampak da skupaj delajo k tem, da oseba, ki ima status prosilca_ke za azil zgradi svoje življenje po svojih željah s podporo ostalih članov_ic skupnosti.

2. FORMULACIJA PROBLEMA

Socialno delo se v osnovi ukvarja s spodbujanjem socialne pravičnosti, človekovih pravic in blaginje posameznikov_c in skupnosti. V okviru preseljevanja in vključevanja beguncev_k so socialni_e delavci_ke pogosto v ospredju pri zagotavljanju podpore in storitev beguncem_kam, ki se spopadajo z zapletenostjo prilagajanja na življenje v novi državi. Zato morajo biti socialni_e delavci_ke obveščeni_e o različnih dejavnikih, ki oblikujejo izkušnje beguncev_k, vključno s političnimi in pravnimi okviri, ki urejajo njihov dostop do osnovnih potreb, kot so nastanitev, izobraževanje, zdravstveno varstvo in zaposlitev. Od leta 2019 se ukvarjam s temo begunstva, migracij in ilegalnosti. Kot študentka prvega letnika sem se vključila v delovanje organizacije Ambasade Rog, društva, ki se ukvarja z vključevanjem beguncev_k v slovensko politiko in zagotavljanja, da se njihove pravice uveljavljajo na vseh področjih. Od leta 2021 do leta 2023 sta vsakodnevno delo v organizaciji in teme, o katerih smo se pogovarjali_e na sestankih bile zelo drugačne v primerjavi s temami in delom po spremembi Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev. Ta sprememba v zakonu seveda ni prišla samodejno, za to spremembo je veliko dela, zagovorništva, protesta in aktivizma od leta 2015, ko je bila organizacija ustanovljena. S to raziskavo želim ugotoviti, kaj je ta sprememba prinesla novega v življenje beguncev_k v Sloveniji z upanjem, da bo ta raziskava in diplomska naloga prispevala h globljemu razumevanju izkušenj in perspektiv beguncev_k v Sloveniji.

2.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

1. Kako se izkušnje beguncev_k razlikujejo z ozirom na spremembe v Zakonu o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev (ZZSDT) in kateri dejavniki prispevajo k tem razlikam?
2. Kateri so ključni izzivi in priložnosti, povezani z novo politiko zaposlovanja, z vidika beguncev_k in prostovoljcev_k?
3. Kako se begunci_ke informirajo o svojih delavskih pravicah in kako jih uresničujejo?
4. Kakšne nove zakonske spremembe bi prispevale k boljši kvaliteti življenja v Sloveniji, z vidika prostovoljcev_k?
5. Kako se skupni boj za pridobivanje delavskih pravic odraža pri grajenju skupnosti in občutku pripadnosti širši družbi?

3. METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

V svojem diplomskem delu sem izvedla kvalitativno raziskavo, kjer sem s pomočjo intervjujev in zapisnikov, ki sem jih pisala na skoraj vsakem sestanku v organizaciji tekom štirih let opravljanja prostovoljstva, združila s teoretičnom analizom razpoložljive literature. Raziskava sodi tudi v kategorijo eksplorativne raziskave, saj ne obstaja veliko literature in raziskav, ki se osredotočajo na vključitev beguncev_k na trg dela v Sloveniji v perspektivi spremembe zakonodaje.

Moja raziskava je kvalitativna, kar po Mescu (2009) pomeni zbiranje besednih opisov, ki se nanašajo na raziskovalni pojav. Zanima me zlasti, kako begunci_ke dojemajo svojo vključitev na trg dela, kaj za njih pomeni biti delavec_ka, kako uveljavljajo svoje pravice in se o njih informirajo. Zanima me celoten vidik beguncev_k kot delavcev_k, v ospredje pa želim postaviti njihova razmišljanja o celotnem sistemu, v katerega so ujeti, in kako ga doživljajo v vsakdanjem življenju. Zanima me tudi, kako aktivisti_ke, ki so prostovoljci_ke v organizaciji, dojemajo spremembo Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev in učinke, ki jih je ta sprememba imela na življenja beguncev_k v Sloveniji. Zanima me njihova perspektiva in kako se ta sprememba kaže znotraj same organizacije. V stroki socialnega dela lahko s kvalitativno vrsto raziskave bolj podrobno in globlje raziščemo življenjski svet ljudi – s tem mislim na čutenje, lastna doživljanja in dojemanje nasploh.

Poleg tega je raziskava tudi eksplorativna, saj je uvod v spoznavanje področja te problematike v Sloveniji (Mesec, 2009). Raziskave v zvezi z delovnimi dovoljenji in čakalnimi dobami so sicer bile narejene v drugih državah (Hemmaty, 2024; Isaakyan idr., 2023), vendar pa ne obstajajo raziskave o spremembah v življenju beguncev po spremembi Zakona o zaposlovanju, delu in samozaposlovanju tujcev, ki je bil sprejet leta 2023.

3.2. MERSKI INSTRUMENT IN VIRI PODATKOV

Kot merski instrument sem uporabila vodila oz. smernice za intervju. V prvem vodilu za intervju sem zasnovala štiri tematske sklope, v drugem pa šest. Intervjuji z begunci so potekali v angleščini, zato sem pripravila tudi različico v angleščini. V vsak posamezni sklop sem zapisala nekaj

podvprašanj, s katerimi sem želela sogovorcem dati dodatne usmeritve pri pogovoru. Vprašanja so odprtega tipa, saj sem želela dobiti čim več informacij. Poskrbela sem, da vprašanja niso vodilna, kajti "pravilni" odgovori na moja vprašanja ne obstajajo. Smernice za intervjuje se nahajajo v sklopu Priloge.

3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE

Stvarna opredelitev populacije: osebe z več kot petimi leti izkušenj dela z begunci_kami; begunci_ke, ki živijo v Sloveniji in so v času, ko so bili prosilci_ke za azil, na delovno dovoljenje čakali_e tri oz. devet mesecev.

- Krajevna opredelitev populacije: Ljubljana.
- Časovna opredelitev populacije: 1. 4. 2025–11. 4. 2025

Populacijo moje raziskave so sestavljale osebe, ki so več kot pet let sodelovale in delale z begunci_kami, in begunci_ke, ki trenutno živijo v Sloveniji in ki so, ko so bili prosilci_ke za azil, na delovno dovoljenje čakali_e tri oz. devet mesecev. Raziskavo sem opravila med 1. in 11. aprilom 2025. Vzorec je neslučajnostni in priročni (Mesec, 2009). Ta populacija je velika, zato sem se odločila za vzorčenje. Intervjuance_ke sem pridobila preko stika z mentorico v prvem letniku študija in nadaljnjega prostovoljstva, zato so bili_e najbolj dostopni_e in pripravljeni_e na sodelovanje begunci_ke in prostovoljci_ke, ki so pristoni v prostorih Ambasade Rog. Opravila sem štiri intervjuje s prostovoljci_kami in sedem intervjujev z begunci_kami.
Moji sogovorniki_ce, ki so prostovoljci_ke z večletnimi izkušnjami, so stari_e med 35 in 43 let, od tega so tri ženske in en moški. Vsi_e so slovenski_e državljani_ke z univerzitetno izobrazbo.
Moji sogovorniki ki so v času, ko so imeli status prosilcev za azil, čakali na delovno dovoljenje tri oz. devet mesecev, so stari med 25 in 48 let. Prihajajo iz različnih držav in okolij. Dva sogovornika prihajata iz Maroka, en iz Alžirije, en iz Turčije, en iz Konga, en iz Irana in eden iz Burundija. Vsi so moški z različnimi statusi v Sloveniji in različnimi stopnjami izobrazbe.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Podatke sem pridobila s pomočjo udeležbe z opazovanjem (1.11.2021-11.4.2025) ter intervjuvanjem, ki je potekalo med prvim in enajstim aprilom 2025. Želela sem opraviti čim več

intervjujev z begunci_kami, saj sem iz lastnih izkušenj že v prvem letu dela ugotovila, da ljudje običajno odgovarjajo s kratkimi stavki in ne podajo veliko informacij. To je med drugim posledica jezikovne ovire. Priznati moram, da je kakovost intervjuja odvisna od intervjuvarja in odnosa, ki je ga vzpostavi z intervjuvancem, in ker menim, da intervjuvanje ni moja najmočnejša stran, sem se že od začetka bala, da bom dobila le malo informacij. Zato sem vesela, da sem dobila več informacij, kot sem pričakovala in kot bo razvidno iz rezultatov, sem od prostovoljcev_k sicer dobila veliko več informacij kot od beguncev, a to ne pomeni, da informacije, ki sem jih dobila od njih, niso bile dragocene.

Intervjuji so potekali v prostorih Ambasade Rog, medtem ko so vsakodnevna dogajanja v organizaciji potekala med našim pogovorom. Poskrbela sem za to, da smo se med intervjujem umaknili_e v drugi prostor, kjer ni tako glasno in kjer je vedno prisotno manj ljudi. S tem sem želela zagotoviti sproščenost pri pogovoru. Preden sem začela z intervjujem, sem vsakemu sogovorcu_ki pojasnila, kaj počnem, zakaj moram dobiti podatke preko intervjujev, kaj bo njihov namen in kako jih bom shranjevala. Vprašala sem za dovoljenje za snemanje pogovora in jim zagotovila, da bom zvočne posnetke pogovorov izbrisala, ko jih prepišem. Povedala sem jim tudi, da bom vsem predstavila diplomsko nalogo, ko jo napišem, in da tudi bom pomembne dele prevedla v angleščino, da bo napisano vsem razumljivo. Pomembno mi je bilo, da vsem, še posebej beguncem_kam, predstavim, kako bo raziskava uporabna tudi zanje in za organizacijo. Aktivisti_ke in begunci_ke so mi namreč pripovedovali_e, da so k njim mnogokrat prišli prostovoljci_ke in študenti_ke, ki so z njimi želeli opraviti intervjuje za svoje naloge in projekte, nato pa jih po tem pogovoru nikoli več niso videli_e. Oni_e niso nič dobili od teh pogovorov, oseba, ki je z njimi opravila intervju, pa je dobila sredstva za svoj projekt ali oceno za svojo nalogo. Posledično so se begunci_ke počutili_e izkoriščeno. Zaradi tega v prostorih Ambasade Rog obstaja pravilo, da mora biti oseba, ki želi opravljati intervjuje ali opazovanje v organizaciji, najprej več mesecev preživeti v njenih prostorih in pomagati ter prispevati k njenemu delovanju, šele nato pa lahko vpraša, če bi bil kdo pripravljen sodelovati, seveda z zavedanjem, da je lahko tudi po tem vloženem času ta prošnja zavrnjena.

3.4 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Podatke, ki sem jih pridobila med raziskavo, sem obdelala kvalitativno. Glasovne posnetke, ki sem jih pridobila pri izvajanju intervjujev, sem zapisala kot transkripte in jih nato odprto in osno kodirala.

Najprej sem se lotila odprtega kodiranja, takoj zatem pa osnega kodiranja. Vsak intervju sem kodirala tako, da sem označila dele, ki so se mi zdeli pomembni za vključitev v raziskavo, saj so intervjuvanci_ke včasih zašli_e s teme in govorili_e o drugih temah, kot so aktualni dogodki, politika, medosebni odnosi in podobno. Nato sem pripisovala pojme empiričnim opisom, potem združevala sorodne pojme v kategorije in jih nato osno kodirala. Pri odprtem kodiranju sem intervjuje označila s črkami (A, V, E, K …), nato sem vsako izjavo označila s številkami (E1, E2, E3 …). Potem sem oblikovala teoretične metode in pojasnitve na osnovi gradiva, ki sem ga pridobila z intervjuji (Mesec, 2007). Zapis intervjujev zaradi občutljive narave, še posebej zaradi nekaterih intervjuvancev, ki v Sloveniji živijo brez papirjev, in drugih, ki jih skrbi vpliv njihovega izpostavljanja na njihove možnosti za pridobitev dokumentov, nisem priložila, vendar jih hranim v osebnem arhivu.

4. REZULTATI

4.1 KAMPANJA ZA SPREMEMBO ZAKONA

Aktivisti_ke, ki so bili_e del Ambasade Rog od samega začetka, so poudarili_e, da je bila ta sprememba zakona ideja, ki je obstajala že pred začetkom kampanje leta 2022:

> *»Ja, to je ena stvar, ki smo jo mi promovirali oziroma nekako opozarjali na njo, se boril za njo že od samega začetka našega delovanja, ko smo začeli graditi to, kar je postalo ta organizacija.«* (A2)

> *»Ideja za tako spremembo zakona ni nova, to je že ful let v bistvu. Prej smo se o tem pogovarjali, da bi bilo fajn. Ampak ja, je bilo to zmeraj tako kot neka fantazija. In mislim nepredstavljivo zato, ker ministrstvo za notranje zadeve pač tega noče in oni se nikoli ne uklonijo.«* (P3)

Kampanja je vključevala veliko dela in razdelitev nalog, ki so bile potrebne za dosego zastavljenega cilja.

> *»Mislim, predvsem sem pomagala pri pripravi nekih tekstov, ki so prikazovali stanje med prosilci za azil, njihove potrebe. In sicer prvo konkretno, kako bi lahko situacijo izboljšali, smo oblikovali skupaj. Tako da predvsem pri pripravi na kampanjo za spremembo zakona, malo smo eni bolj za pisanje uradnih zadev, eni so bolj za zadeve v skupnosti, tako da smo se razdelili.«* (B2)

Odločitev za to kampanjo je bila sprejeta na enem od petkovih sestankov, kjer smo razpravljali_e o tem, na kaj naj se organizacija osredotoči in kakšen naj bo naš cilj, za katerega si prizadevamo. Tega dne se dobro spominjam. V svojih zapiskih sem si zabeležila, da je na sestankih veliko ljudi podalo svoje mnenje, kar se ni dogajalo pogosto, in da smo od izhodiščne točke – boljših pogojev v kampu in več denarja v žepu vsak mesec – prišli do odločitve, da se moramo osredotočiti na delovna dovoljenja. Ena aktivistka je o tem sestanku povedala tudi:

> *»In potem se je debatiralo, kaj bi se dalo narediti in seveda od tega, da se aktivira za boj za večjo žepnino do tega, da dajmo se raje usmeriti za boje za pravico do dela.«* (A8)

Med aktivisti_kami je vladal optimizem, da bo kampanja uspešna:

> *»Moram reči, da sem se tukaj kar malo navadila, da pri enih stvareh, kot je delovno dovoljenje, mogoče nisem bila tako negativna kot včasih pri kakšnih drugih stvareh, kot so na primer Dablini, da so tisti veliko težji nekako sistemsko premagati in spremeniti.«* (H2)

Čeprav je tudi poudarila, da obstajajo ovire pri boju za spremembe zakonodaje:

> *»Ko je nekaj uzakonjeno, je težko spreminjati. Zato, ker ene smernice so vpeljane in v bistvu to pomeni, da moraš še zmer nekoga zelo, zelo prepričati v to. Veliko ljudi moraš pripričati v to, da je to smiselno, da je to v bistvu v interesu vseh.«* (H3)

Razlog za uspeh kampanje je opisala še ena aktivistka, ki ga je pripisala zunanjim dejavnikom in širšim gospodarskim razmeram ter stanju trga dela v Sloveniji, pa tudi zmogljivostim same organizacije v tistem času:

> *»Ampak mislim, da smo bili uspešni zaradi tega, ker Slovenija je potrebovala tujo delovno silo. Če bi bilo to v času ekonomske krize, ne bi nikamor prišli s to zahtevo, potem ko smo jo lansirali v nekem dobrem momentu, je bilo vsem razen MNZ-ju logično. Tako, da v bistvu je bizarno, ampak smo pač delavske pravice izborili zaradi tega, ker je kapital potreboval delavce. Ko delavec ima veliko večjo pogajalsko moč glede na kapital, lahko si kaj izbori.«* (A20)

> *»Na drugi strani smo pa mi v bistvu dobili veliko novih članov, ki so bili dovolj politično angažirani, da so si želeli biti aktivni v boju za spremembe.« (*A6)

4.2 POLOŽAJ BEGUNCEV_K V SLOVENIJI PRED SPREMEMBO ZAKONA O ZAPOSLOVANJU, SAMOZAPOSLOVANJU IN DELU TUJCEV

Begunci, ki so opisovali svoje izkušnje z devetmesečnim čakanjem na delovno dovoljenje v azilnem domu, so o svojih izkušnjah povedali naslednje:

> *»Bilo je težko tako dolgo čakati v azilnem domu. Nisem imel denarja, ničesar. Samo čakal sem. Vsak dan je bil enak.«* (K7)

»Dobil sem delovno dovoljenje, vendar sem nadaljeval s čiščenjem azilnega doma, ker nisem mogel dobiti druge službe. V azilnem domu sem ostal 4 leta, ker Afričani pogosto na odločitev čakajo zelo dolgo.« (V5)

»V azilnem domu je bilo težko. Imeli smo zelo malo. Ampak prodajal sem pivo v Rogu, tako da sem po nekaj časa imel nekaj denarja.« (E8)

Aktivisti so o takratnem položaju beguncev povedali naslednje:

»Večina od te baze so bili mladi, delovno sposobni ljudje, ki so si želeli delati prvič zato, da nekam usmerijo svojo energijo. Drugič, predvsem zato, ker za 18 evrov na mesec v Ljubljani ne moreš preživeti, tudi če imaš sobo in hrano, karkoli od prevoza do kave, socializiranja, integriranja, česarkoli.« (A3)

»Glavno je to, da smo videli, da dolga obdobja čakanja v tem limbu na odgovor glede pravnih dokumentov so ful negativno vplivala na mentalno zdravje, na samopodobo in na kvaliteto življenja prosilcev za azil. Druga je čist izhod iz ekonomske revščine.« (B3)

»To psihično ful pohabi, ker v bistvu si na nek način v totalni odvisnosti od te institucije. To je cel tvoj svet. Vse tvoje pravice pridejo od zaposlenih v azilnem domu. To je za odraslega človeka zelo težka življenjska situacija. Zapadeš v malodušje. Ful ljudi se je zadrogiralo, pilo cele dneve, si tam v sobi in nimaš denarja, da bi kam šel.« (P8)

Eden izmed aktivistov je tudi poudaril, da je veliko ljudi kljub vsemu delalo za majhno plačilo in v slabih delovnih pogojih na neformalnem trgu dela:

»Druga stvar je bila pa predvsem tudi ta, da so ljudje v resnici delali. Večina ljudi je ves čas nekam delalo na črno, mogli so se skrivati, zelo so jih izkoriščali.» (A18)

Tudi če je oseba po devetih mesecih uspela pridobiti delovno dovoljenje (če pred tem ni prejela negativne odločbe), je bilo še vseeno težko najti zaposlitev:

»Praksa je bila taka, da tudi po devetih mesecih se večina njih ni zaposlila.« (A10)

4.3 UČINKI SPREMEMBE ZAKONA O ZAPOSLOVANJU, SAMOZAPOSLOVANJU IN DELU TUJCEV

Glede sprememb, ki so nastale z zakonsko spremembo, je večina aktivistov_k podala pripombe o situaciji, o tem, kaj to pomeni za ljudi in za samo organizacijo:

> *»To je precej spremenilo naš pogajalski položaj, ker kar naenkrat smo imeli večino ljudi zaposlenih in so bili potem malo bolj vezani na Slovenijo, malo bolj samozavestni, bolj samostojni.«* (P4)

> *»Na ta način so se hitreje vključili v družbo in dobili prijatelje, se naučili jezika. Spoznali celo Ljubljano. Javni prevoz. Zdravstveni sistem. Zdravnike so dobili. Skratka, počutili so se kot del družbe.«* (A14)

> *»Mislim, da se počutijo veliko bolj kot del te družbe, po drugi strani pa jih to privlači, da želijo ostati tukaj, ker vidijo, da lahko v bistvu skrbijo sami zase. Obstaja tudi možnost, da se izselijo iz azilnega doma in si ustvarijo res samostojno življenje.«* (H6)

> *»Mislim, da so spremembe ogromne, predvsem v smislu, jaz bi reka, najbolj meni vidno, recimo mentalno zdravje in pač energija za participacijo in za aktiviranje v družbi. Mislim, ne maram ful tega izrazoslovja integracijskega, ampak v smislu, da ljudje nekako ne padejo v to neko stanje obupa in nemoči, ker je bilo prej teh devet mesecev dostikrat dovolj, da so ljudje padli v neka čudna stanja, nekateri tudi v odvisnosti in podobno.«* (B5)

Eden izmed njih je komentiral tudi obseg in veliko spremembo, ki jo je to prineslo v življenja ljudi, ki jih je videl skoraj vsak dan:

> *»To je bila v bistvu odkar ne vem, slabih 10 let, kar to delamo, je to bila največja sprememba. Prej je bilo devet mesecev, če nisi še imel negativ, kar pomeni, da ful ljudi nikoli ni dobilo delovnega dovoljenja. To so bila leta v sistemu, pa tudi po devetih mesecih je bilo težko.«* (P7)

> *»Tako da je to čisto drug svet. Imamo ljudi, ki po enem letu, odkar so prišli, že živijo v svojem stanovanju, imajo avto in službo. To je bilo včasih nezamisljivo.«* (P9)

Eden izmed beguncev je komentiral spremembo, ki jo je opazil. V Sloveniji je že od leta 2016 in je moral na delovno dovoljenje čakati devet mesecev:

> *»Dobra stvar je, da so delovno dovoljenje spremenili na tri mesece. Prej je bilo zelo težko, zdaj pa dobiš papir in delaš.«* (T8)

Drug begunec je povedal, da kljub temu, da je dobil delovno dovoljenje po treh mesecih, dolgo časa ni mogel najti zaposlitve:

> *»Tri mesece sem čakal na delovno dovoljenje, potem pa eno leto nisem mogel najti zaposlitve.«* (Z3)

4.4 TRG DELA IN DELOVNI POGOJI, V KATERIH SE BEGUNCI_KE NAHAJAJO

Sedaj bi rada odprla temo o razmerah na trenutnem trgu dela, ena aktivistka pa je razmere v zvezi z razpoložljivostjo delovnih mest povzela v enem kratkem stavku:

> *»Najprej je bilo nič, potem je bilo kaj malega, potem je bil boom, zdaj pa je spet nazaj na manj.« (A35)*

To se v glavnem pripisuje splošnemu položaju na trgu dela v Sloveniji in Evropski uniji. Na sestankih v organizaciji lahko ta problem zasledim od septembra lani, ko je beguncem_kam postalo veliko težje najti delo in so mnogi_e izgubili_e službo. Eden od beguncev je dejal:

> *»Že mesece iščem delo, nobenih intervjujev, nič. Poskušal sem se prijaviti na različna mesta.«* (K13)

Drugi je dejal:

> *»Iščem. Prijavil sem se na spletnih straneh za iskanje dela. Naredili smo vse. Ampak prišel je samo avtomatski odgovor od Kariere. Prijavil sem se na šest delovnih mest. Čakam. Rekli so, da bodo poklicali. Ampak nič.«* (V8)

Še en sogovornik prav tako išče delo, vendar ga vedno zavrnejo:

»Še vedno iščem. Naredili smo račune za iskanje zaposlitve, ampak nič, samo zavračajo me. Niti ne pokličejo na razgovor. Videla si me prejšnji četrtek, sem bil tako razočaran, da sem obupal od iskanja.« (Z11)

Večina delovnih mest, ki jih begunci_ke dobijo v Sloveniji, je plačanih z minimalno plačo. Ko sem z drugimi prostovoljci_kami sestavljala življenjepise in se prijavljala na razpise, so begunci_ke iskali predvsem delo v čistilnih servisih, gradbeništvu, skladiščih in v restavracijah. Aktivistka je o tem povedala:

»Recimo v teh dveh letih večina služb, ki so jih imeli naši člani so bili minimalci, ampak je bilo regulirano, s pogodbami in plačilnimi listami.« (A30)

Čeprav obstajajo agencije, ki zaposlujejo begunce in jim dajejo pogodbe za različna podjetja, so begunci povedali, da ni tako enostavno dobiti dela v agencijah, kot je bilo prej in da imajo ljudje mešana mnenja o agencijah. Eden od beguncev je o njih povedal:

»Ampak dva, trije ljudje so mi že prej rekli naj ne delam fizičnega dela, ker bom uničil svoje telo. Naj ne grem v agencije, ker izkoriščajo ljudi. V Helli sem dobil pogodbo za nedoločen čas, ampak so nas odpustili. Hitro menjajo ljudi, je zelo nečloveško.« (V13)

4.5 TRG DELA ZA OSEBE BREZ STATUSA V SLOVENIJI

Kljub spremembi Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev, nekateri_e begunci_ke še vedno delajo na neformalnem trgu dela. To je zato, ker so bili zavrnjeni prosilci_ke za mednarodno zaščito. Eden od njih je dejal:

»Delal sem nekaj časa, potem pa so mi dali negativno odločbo. Tukaj nimam dokumentov. Ničesar.« (T2)

Trije begunci, ki sem jih intervjuvala, so bili zavrnjeni prosilci za mednarodno zaščito. Eden od njih je prišel leta 2016, dva pa leta 2023. Vendar pa se zdi, da za njihovo materialno stanje ni pomembno, kdaj so prišli, če nimajo delovnega dovoljenja, ki ga dobijo prosilci za azil, osebe z mednarodno zaščito, osebe, ki so se poročile s slovenskim državljanom, ali osebe z delovnim vizumom.

Dva moška, ki sta prišla leta 2023, sta povedala:

> *»Čakal sem tri mesece, a sem prej dobil negativno odločbo, zato nisem nikoli dobil delovnega dovoljenja.«* (L1)

> *»Delal sem, ko sem dobil delovno dovoljenje, a zdaj nimam dokumentov, zato delam občasno, ko me pokličejo.«* (S2)

Delo, ki ga opravljajo, je večinoma sezonsko, neredno in negotovo. Večinoma delajo v restavracijah in v podjetju za dostavo paketov DPD. Iz mojih zapiskov s sestankov skozi leta je razvidno, da DPD večinoma deluje zmeraj enako. Ponujajo pogodbe za zelo malo ur na mesec, vse ostalo pa plačajo v gotovini. Eden od intervjuvancev trenutno dela za DPD:

> *»Delam 2 dni na teden v DPD. Včeraj sem delal, danes so me poklicali, naj pridem jutri. Delo v DPD je težko, ampak dobro plačano, lahko zaslužiš 1300, 1400, več.«* (S3)

Drugi intervjuvanec trenutno ne dela zaradi težav s hrbtenico, ki so se pojavile na poti v Slovenijo:

> *»Delal sem na črno, veš, v restavracijah. Ampak zdaj ne delam, ker sem bolan, moram na magnetno resonanco hrbtenice.«* (L2)

Tretji sogovornik je prav tako delal v restavracijah, kjer je pogosto menjal službo:

> *»Ne vem več, kje sem delal. Bilo je veliko restavracij. Delam samo v restavracijah. Delo je lahko najti.« (T4)*

Ko sem enega od njih vprašala, kakšne spremembe bi si želeli v slovenski zakonodaji glede beguncev in dela, je celo izrazil, da ne vidi dobrih sprememb in da bo verjetno zapustil Slovenijo:

> *»Mogoče bom odšel. Mogoče bom nekega dne, če bom dobil dokumente, prišel na obisk.«* (L6)

Te razmere, življenje brez dokumentov, ki omogočajo delo, pa spremljajo ljudi tudi v drugih državah:

»Potem ko postanejo zavrnjeni prosilci za azil, so pahnjeni nazaj v ilegalo in delo na črno. Če ne tukaj, pa v Italiji in Španiji.« (A26)

4.6 IZOBRAZBA IN ŽELENA DELOVNA MESTA

Izobrazba ljudi, ki sem jih intervjujala, je bila zelo raznolika. Nekateri so končali le osnovno šolo, drugi pa imajo univerzitetno izobrazbo:

»Ne, nisem končal srednje šole. Hotel sem se naučiti popravljati avtomobile. Znam mehaniko. Znam poslovati.« (K10)

»Imam diplomo iz kmetijstva iz Irana.« (E4)

»Na univerzi sem končal ekonomski marketing.« (V10)

»V svoji državi sem študiral ekonomijo, dve leti in pol sem bil na univerzi, vendar študija nisem nadaljeval.« (L8)

»Študiral sem filozofijo in to kombiniral z delom. Potem pa sem se odločil, da je delo boljše, zato sem odprl knjigarno.« (S6)

»Končal sem samo osnovno šolo, potem sem delal.« (T6)

»Imam diplomo iz zdravstvenega managementa. Včasih sem vsak dan delal v bolnišnici.« (Z5)

Dva od njih delata na področjih, ki ju zanimajo, in sta tovrstno delo opravljala doma:

»Rad delam v restavracijah, saj je tam polno energije. Rad kuham s paradižniki. Tudi v Alžiriji sem delal v restavracijah.« (T7)

Zame je hrana pomembna. Od devetega leta delam v restavracijah s svojim starejšim bratom.« (E2, begunec)

Nekateri drugi so izrazili željo, da bi delali na področjih, ki so jih študirali:

»Znam delati z elektriko in takimi stvarmi, popravljati pečice, programirati. Rad bi bil ... Rad bi delal nekaj v zvezi z elektriko. To znam dobro.« (K11)

»Rad bi delal nekje takšno delo, povezano z marketingom, ampak tukaj so nekatere ovire. Ker sem si rekel, da bom nekega dne doštudiral marketing ali kaj drugega.« (V11)

»Želim delati v zdravstvu, to je moj poklic, veš. Veliko sem študiral in želim si, da bi se lahko vrnil k temu.« (Z12)

4.7 SPREMEMBE NA TRGU DELA – DELAVCI_KE NA DELOVNI VIZI IZ AZIJE

Tema, ki je nisem pričakovala, a se je pojavila v skoraj vseh intervjujih, je nova razvijajoča se situacija večjega števila delavcev_k z delovno vizo iz Azije. Ko smo govorili o razpoložljivosti delovnih mest, na katerih običajno delajo begunci_ke, je eden od njih komentiral:

»Zdaj je težko, ni več tako kot prej. Veliko ljudi je začelo prihajati z vizami iz drugih držav. Iz Nikaragve, iz Indije.« (K6)

Drugi je pojasnil, da ni problem, da prihajajo ljudje, ampak da podjetja v želji po dobičku izpodrivajo delavce, ki so že v Sloveniji, da bi dobili cenejšo delovno silo v obliki delavcev z vizami:

»Če ljudje prihajajo, to ni problem. Vlada pa mora spremeniti trenutno stanje v Sloveniji. Ker ljudje od zunaj ne ostanejo tukaj. Kadarkoli lahko odidejo. Mi, ki ostajamo v Sloveniji, moramo najti delo, da preživimo. Če nimaš dela, ne moreš preživeti.« (K12)

Tema delavcev z vizami je bila prisotna na skoraj vseh sestankih organizacije od konca lanskega leta. Ena aktivistka je situacijo komentirala takole:

»Prej smo imeli 100-odstotno zaposlitev naših članov in imamo zdaj ful mal zaradi tega, ker je ful težje najti šiht, ker kamorkoli prideš, hočejo samo Indijce, ker so pač vezani na njih. Prosilec za azil, begunec ima svoj lasten in prost dostop do trga dela in če mu kaj ne paše, lahko gre, delavci na vizi pa ne.« (A37)

Begunci so komentirali tudi spoštovanje pravic delavcev in pošteno plačilo delavcev z vizo, ki so pogosto izkoriščani v sistemu, ki ga ne razumejo:

> *»Za vse moram dobiti plačilo. Dobim okoli 1400, 1300. Delavcem iz Indije pa plačajo 800, 700. Zato jih imajo šefi radi. Plačujejo poceni.« (K17)*

Tako begunci kot aktivisti_ke so komentirali_e, da ljudje, ki prihajajo z delovnim vizumom, zelo slabo razumejo sistem in pogosto ne poznajo svojih pravic:

> *Tuji delavci, ki prihajajo, nimajo nobene strukture, ki bi jih ščitila, nič. Oni nimajo ministrstva in odvetnikov in sodišč. Mislim, imajo vsaj načeloma ja, ampak oni nič ne vedo od tega in jim lahko en šef prekliče vizo in oni so potem v deportacijskem postopku.«* (B25)

> *»Mislim, da je to velik problem, še posebej za te indijske in pakistanske fante. Oni ne vedo ničesar.«* (E6)

Glede situacije na splošnem trgu dela, kapitalistične logike dela, produktivnosti in dobička ter strategije ministrstva za notranje zadeve na splošno je en aktivist povedal naslednje:

> *»Ko mi nekaj dobimo, bodo to začeli spodbijati pač na drug način. Ker se zdaj že dogaja, da recimo izpodbijajo zdaj vrednost dela prosilcev za azil z vizumski delavci.«* (P6)

4.8 DELODAJALCI_KE V SLOVENIJI

O odnosu delodajalcev do beguncev_k je ena aktivistka povedala:

> *»Ko je velika potreba po delovni sili, so delodajalci malo manj selektivni.«* (B7)

Vendar pa je še vedno veliko delodajalcev_k, ki iz različnih razlogov ne zaposlujejo beguncev_k, o čemer so nekateri aktivistke ugibale:

> *»Še zmer nekateri nočejo dajati zaposlitve, na primer, če se soočajo, prvič s tem da zaposlujejo kakšnega prosilca za azil, pa ne razumejo, v bistvu, vse te dokumentacije, ali recimo ker ima azilno kartico samo za tri mesece.«* (H10)

»Mislijo, da bojo kam šli, da ne bojo tukaj ostali ali da bojo mogoče deportirani, znanje jezika in pa mogoče čisto neki predsodki, pred ljudmi, ki so mogoče z bolj oddaljenih kultur ali pa iz bolj drugačnih okoljih.« (B8)

Na isto temo so begunci govorili o svojih izkušnjah z delodajalci, ki so mešane in odvisne od različnih podjetij, v katerih so delali:

»Šef je rekel, da če nimaš 20 točk, moraš prenehati delati. Moraš si poiskati drugo delo ali kaj podobnega.« (K9)

»Nadur ni plačal. Po treh mesecih je rekel: 'Ljudje, če morate iti, lahko greste.' Toda imel je to moč, ker so takrat hoteli, da so ljudje najprej zapustili državo, preden so se prijavili za delo v Sloveniji.« (V14)

»Spoštuje ljudi, spoštuje mene. Če delaš dobro in si dober človek, te spoštuje.« (T10)

»Šefi … Veš, jaz samo delam svoje delo. Če kaj rečejo, rečem ja, ja, ja, ja, ja. Okej, okej, okej, okej. Hvala, hvala, hvala. Če je rasist ali desničar ali kaj podobnega, veš, če ne mara tujcev ali beguncev, mi je vseeno. Ne zanima me. Potrebujem samo denar.« (L7)

4.9 AMBASADA ROG

Če se vrnemo k sami organizaciji, so vsi, ki sem jih intervjujala, imeli veliko komentarjev, misli in mnenj o tem, kje je bila organizacija, kje je zdaj in kakšen naj bi bil njen namen in cilj v prihodnosti. Glede na perspektivo aktivistov_k so vsi_e imeli_e različne definicije tega, kaj Ambasada predstavlja in kako jo vidijo. Dva aktivista sta jo na kratko opredelila takole:

»Mislim, definiral bi jo kot v bistvu migrantsko delavsko organizacijo.« (P1)

»Način, kako lahko bijemo boj za bolj pravično družbo, bolj enako družbo.« (A1)

Drugi dve, ki sem ju intervjuvala, sta se bolj osredotočili na to, kaj organizacija pomeni zanju in kako vidita Ambasado Rog v odnosu do sebe:

»Mislim meni ta prostor dost veliko pomeni, ker se mi zdi, da zdaj, če gledam zadnjih deset let, odkar pač obstaja, rečmo, ali pa tudi predtem, ko ni bila prav Ambasada Rog, zdi se

mi, da se je res da ogromno narest, tako eden izmed redkih prostorov, kjer vidim, da so tudi neke res konkretne posledice tega, kar delamo.« (H1)

»Mislim, meni je, predvsem, skupnost, sredstvo za doseganje ciljev, ki so v skladu z našimi vrednotami, način povezovanja med ljudmi z različnih koncev, ampak s podobnimi interesi in političnim prepričanjem. To, pa tudi ja, je tudi moja skupnost. Pa tudi prosti čas pač preživljam dostikrat tukaj.« (B1)

Begunci so imeli drugačen pogled na organizacijo in na to, kaj jim pomeni biti del Ambasade Rog. Večinoma so za opis organizacije uporabili besedo družina ali drugi dom.

»Ambasada je kot drugi dom. Sem tu že 10 let, veš? Za migrante je dobro, lahko dobiš kosilo, večerjo, brezplačno hrano, oblačila in kavo.« (T12)

»Ambasada in Infokolpa sta dve temeljni organizaciji, ki sta mi kot dva angela varuha. Kamorkoli grem, borim se za to, kar potrebujem. In na koncu nekaj dobim.« (V9)

Eden od beguncev, ki sem ga intervjuvala in je v Sloveniji od leta 2016, zaradi dela in drugih obveznosti ne hodi pogosto v Ambasado Rog, vendar je kljub temu povedal, da rad pride, kadar lahko:

»Ni me več toliko tukaj. Imam delo, veš. Ampak kadarkoli vem, da lahko pridem na kavo ali na pogovor, to mi veliko pomeni.« (E9)

Eden je to opisal kot najboljšo stvar na svetu in kot organizacijo, ki mu pomaga in ga podpira pri vsem, kar potrebuje v svojem življenju v Sloveniji:

»Ambasada mi pomaga pri vsem. To je Ambasada. Ambasada je najboljša stvar na svetu. Kadar imam kakšen problem, pa naj gre za družino, otroke, karkoli, karkoli želim narediti, moram najprej iti v Ambasado Rog. Zato hodim sem. Če želim nekaj narediti, moram najprej vprašati, ali je to dobro ali ne. Če ni dobro, ne morem tega narediti. Če je dobro, lahko to naredim.« (K14)

Drugi je to opisal kot svoj dom, zlasti za Afričane, saj se je sestava organizacije spremenila in večina novih članov prihaja z afriškega kontinenta:

»Ambasada je naš dom. Dom za Afričane, naš drugi dom. Alžirska kultura, maroška kultura, burundijska kultura, nigerijska kultura. Ambasada je edina, ki se je borila za spremembo zakona z devetih mesecev na tri mesece. Ambasada je bila prva, ki je pritiskala na vlado, da nam izda delovne vizume.« (S7)

Omenil je tudi, da je bila Ambasada Rog prva, ki se je borila za spremembo zakona o tujcih, ki bo zavrnjenim prosilcem za azil podelil pravico do vložitve prošnje za delovno vizo in spremembo statusa s prosilca_ke za azil na status delavca_ke z vizo. V tem kontekstu je Ambasado Rog omenil tudi eden od drugih intervjuvancev. Kot organizacijo, ki se je borila za spremembo Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev ter Zakona o tujcih:

»Bil sem tu, preden se je zakon spremenil. Vsi so govorili, da je to laž, da se zakon ne more spremeniti, da ni mogoče. A potem se je spremenil. Bil sem tu vsak petek, da bi videl, kaj se dogaja. Ljudje so to govorili tudi za delovne vizume, da je to laž in da se ne bo zgodilo. A korak za korakom smo dosegli svoj cilj.« (L10)

Ambasada Rog je tudi organizacija, ki včasih finančno podpira svoje člane in jim pomaga plačati stroške, ko kdo izgubi delo ali stanovanje. To se financira iz sredstev, ki jih zberejo vsi člani:

»Ambasada mi je pomagala pri nekaterih stikih in mi pomaga tudi, ko nimam denarja za najemnino. Ambasada mi je dvakrat pomagala plačati najemnino.« (V16)

Drug intervjuvanec je omenil, da mu je Ambasada Rog razširila krog prijateljev in da je kot član organizacije lahko navezal nove stike in spoznal ljudi iz drugih držav:

»Veš, tu spoznaš veliko ljudi. Morda tega človeka ne poznaš, ampak si ga spoznal v Ambasadi in zdaj sta prijatelja. Imamo veliko ljudi, Afričane, Maročane, Čilence, Sirce. Vse države, veš, enako.« (T14)

Če se vrnemo k aktivistom_kam, ki sem jih intervjuvala, sta dva izmed njih poudarila, da se je organizacija razvila in spremenila s svojimi člani, pa tudi s spremembo lokacije, kjer je delovala. Kot je bilo že navedeno v teoretičnem delu te diplomske naloge, je bila organizacija nekoč del Avtonomne Tovarne Rog. Po tem, ko so bili izgnani in so morali poiskati novo lokacijo, se je

struktura organizacije spremenila, saj jim prostor, ki so ga zasedali, ni bil več dan brezplačno, novi prostor pa je prinesel s seboj stroške in s tem tudi potrebo po financiranju:

> *»V bistvu šele, ko smo zapustili stari Rog pa smo se morali na novo organizirati in plačevati najemnino. Pa vse to pa smo se preoblikovali v člansko organizacijo, tako da smo bolj to strukturo dobili člansko.« (P2)*

> *»Hkrati je organizacija zrasla s tem, ker smo pač imeli velike dosežke. ampak smo jih imeli skupaj in začeli smo, ko ni bilo nič od tega.« (A33)*

Glede prihodnjih načrtov organizacije in tega, kaj pričakujejo v bližnji prihodnosti, sta imela dva aktivista bolj negativen pogled. Zaradi novega migracijskega pakta sta oba skeptična glede sposobnosti organizacije, da bo iz naslednjih kampanj in bojev izšla zmagovita, in menita, da bo morala organizacija zavzeti obrambno stališče namesto ofenzivnega, ki ga je imela do nedavnega, da bi zaščitila vse pravice delavcev, ki so bile prej pridobljene:

> *»Ful je sprememb, ki bi morale iti na bolje, pa ne bodo šle, ker prihaja evropski pakt. Zdaj bo šlo vse samo na slabše. Mi smo ta zakon zmagali ki čez eno leto ne bo služil nikomur več. To je sladka zmaga za kratek čas. Bedarija.« (A40)*

> *»Ja, zdaj smo bili v položaju, ko smo lahko nekako izboljševali situacijo, Zdaj smo v položaju, ko se bomo morali boriti, da se ne bo preveč poslabšala zato, ker definitivno bo to za begunce ful slabo. Tako kot ko so dublinsko uredbo sprejeli, je bilo slabo. To ne pomeni, da novi režim bo deloval. Ne bo. Ljudje bodo prihajali enako, ampak težje bodo dobili papirje in mi se bomo morali v tej situaciji nekako znajti. Ne vem, ne pričakujem nič dobrega.« (P13)*

4.10 OVIRE, KI OBSTAJAJO POLEG MOŽNOSTI ZAPOSLITVE V SLOVENIJI

Čeprav to ni bil načrtovan del mojega intervjuja, so begunci omenili tudi druge ovire, ki obstajajo v njihovem življenju, ne le na trgu dela. Te ovire so bile predvsem stanovanjske:

»Ni vse, ampak nekateri ti ne dajo, ker si črn. Včasih pokličeš in če ne govoriš slovensko, te ne sprejmejo. To je za nas vedno problem. Vlada mora popraviti sistem najemanja.« (K22)

»Na primer, za svojo sobo plačujem 500 evrov, a je tako majhna, da meri le 25 m². Stanovanjska situacija je velik problem.« (E7)

»Sobe so velik problem. Ni nobenega nadzora. Kakovost je slaba, notri ni ničesar. Slovenske hiše, kot tudi apartmaji, so kot kletke, kot škatle.« (L5)

In jezik:

»Moja slovenščina je slaba. Govorim kot ptica. Ko sem dobil status so mi rekli, da moram hoditi na tečaj. Ampak kako naj hodim na tečaj, če imam delo? Ja, veliko fantov ima še vedno ta problem. Še vedno to počnejo. Včasih pa se lahko dogovoriš s šefom, da te pošlje samo ob tej uri, da delaš samo to uro, potem pa lahko greš na tečaj zvečer. V tovarnah pa tega ne moreš narediti.« (E5)

»Slovenski jezik je zelo težak. Lahko govoriš angleško, ampak veliko Slovencev ne govori angleško.« (L3)

4.11 OVIRE, KI ŠE VEDNO OBSTAJAJO NA TRGU DELA, IN PREDLOGI ZA NJIHOVO IZBOLJŠANJE

Na vprašanje o dodatnih izzivih, ki obstajajo tudi po spremembi zakona, sta aktivistki odgovorili takole:

»Delovna mesta, ki zahtevajo univerzitetno izobrazbo, so pogoji res jezik in čist sem zaradi tega nepoznavanja jezika ne morejo zasedati teh mest. Če si bil ti profesor, ti ne pomaga univerzitetna izobrazba v Svahiliju, če ne znaš drugega jezika, tako da pač ja spadajo tudi ljudje z višjimi izobrazbami na nižja delovna mesta, ampak to jemljejo kot neko začasno stanje, dokler se ne naučijo jezika.« (A29)

»Ampak lahko določene ljudi ful ovirajo, če niso nikoli delali v takih, v delovni kulturi, slovenski bi rekla, to je zdaj zelo splošno, ampak recimo neka stvari kot točnost, kdaj se lahko jemlje pavze, neka ta včasih ful rigidna struktura.« (B11)

Čeprav je nov Zakon o tujcih spremenil položaj ljudi, ki jim je bila zavrnjena prošnja za mednarodno zaščito, ta sprememba še vedno prinaša nekaj ovir:

»Ampak zdaj s spremembo Zakona o tujcih se bo to spremenilo. Bodo pa seveda še zmeraj tukaj pod drugačnimi pogoji kot oni, ki imajo status begunca. Če izgubiš službo, imaš pravico do socialne podpore. Imaš pravico do združitve z družino. Imaš ful enih ugodnosti, ki jih recimo ti ljudje, ki se bodo legalizirali prek novega zakona, pač ne bodo imeli.« (A27)

Na vprašanje, katere spremembe bi bilo treba uvesti in na kaj se bo organizacija osredotočila v prihodnosti, so intervjuvanke odgovorile:

»Jaz bi upala na večji dostop tečaja slovenščine, ker integracija se začne v trenutku, ko pač prestopiš mejo države, ne takrat, ko se začneš učiti slovenščino, tako da jezik in zaposlitev ali pa šolanje, odvisno od starosti.« (B17)

»Mislim, da bi ljudje lahko dejansko dobili delovno dovoljenje takoj, meni se ne zdi potrebno, da je treba čakati tri mesece.« (H11)

»Potem mogoče olajšava nostrifikacij, diplom in izobrazbe iz matične države, za tiste, ki to želijo, ker so to veliki, dolgotrajni postopki in dragi postopki in veliko ljudi kljub višji izobrazbi pač tukaj ne more delati v svoji stroki.« (B18)

»Treba bo več delati tudi s temi delavci na vizumu, da agencije ne bodo iskale že spet teh delavcev od zunaj, če imajo tukaj pol delavce, ki dejansko čakajo pred vrati.« (H13)

5. RAZPRAVA

Ta raziskava mi je pomagala oblikovati bolj celovit pogled na delovno življenje beguncev_k v Sloveniji. Kljub temu, da sem sama članica Ambasade Rog, se je pred spremembo Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev in po njej zaradi vsakodnevnih dejavnosti organizacije veliko informacij, znanj in izkušenj izgubilo, zato sem lahko s to raziskavo bolj jedrnato pregledala in analizirala situacijo, hkrati pa mi je to dalo priložnost, da v okviru raziskave, čeprav majhne, predstavim delovno življenje beguncev_k. Kolikor mi je znano, o tej temi ni bilo opravljenih nobenih raziskav, prav tako pa organizacija nima celovitega pregleda svojih dejavnosti v zvezi z bojem za pravice delavcev_k. Ena od prostovoljk in aktivistk, ki sem jo tudi intervjuvala je svoje magistrsko delo o delovnem življenju beguncev napisala leta 2020, od takrat pa so se stvari spremenile. Poleg tega bo avgusta ali septembra izšla nova številka revije Tukaj smo, ki jo Ambasada rog izdaja vsake pol leta, in bo posvečena delu. Žal mi je, da tega nisem mogla uporabiti tudi v svoji diplomi, vendar bo ta številka pritegnila več pozornosti k temi delovnega življenja beguncev_k, njihovim bojem in dosežkom in komaj čakam, da jo preberem. Med pisanjem diplomske naloge je bil konec aprila sprejet nov Zakon o tujcih, ki bo zavrnjenim prosilcem za azil, ki so v Sloveniji zaposleni že šest mesecev omogočil, da v desetih dneh od prejema odločbe o zavrnitvi statusa begunca zaprosijo za delovno vizo. To je velik dosežek Ambasade Rog, saj se je kampanja za ta zakon začela že konec leta 2023 in zdaj končno vidimo rezultate trdega dela, ki ga je organizacija vložila za doseg tega cilja. Zato tudi spodbujam nadaljnje študije in raziskave na to temo, zlasti v luči novega Zakona o Tujcih, saj bo to za zavrnjene prosilce_ke za mednarodno zaščito pomenilo veliko spremembo, ki jim bo poleg poroke ponudila še eno pot do legalizacije.

Glede omejitev te študije je treba najprej omeniti, da vključuje majhno število beguncev_k in njihovih izkušenj. Poskušala sem vključiti tudi svoje opazke iz pisnih zapiskov, ki sem jih zbrala skozi leta, da bi vključila več izkušenj, ki sem jih doživela in slišala od beguncev_k. Vendar so to tudi moje osebne, subjektivne interpretacije situacij in nikoli ne morejo predstavljati resničnih glasov ljudi, s katerimi sem se srečala, delila kavo, smeh in žalost. Najbolj me v študiji moti odsotnost žensk in drugih spolov. Člani Ambasade Rog in ljudje, ki so vsak dan prisotni v organizaciji, so v veliki večini moški. Zato ni presenetljivo, da sem imela med intervjuji le malo priložnosti za intervjuje z ženskami. Če bi intervjuje ponovila, bi poskrbela, da bi vključila več žensk, če že ne kot celo polovico intervjuvancev.

Zdaj bi rada obravnavala raziskovalna vprašanja, ki sem jih zastavila pred izvedbo raziskave in odgovore, ki jih lahko zdaj podam na podlagi analize podatkov, pridobljenih v intervjujih ter se sklicevala na teorijo, ki sem jo predstavila v teoretičnem delu diplomske naloge.

Kako se izkušnje beguncev razlikujejo glede na spremembe Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev (ZZSDT) in kateri dejavniki prispevajo k tem razlikam?

Spremembe, na katere so opozorili intervjuvanci, so dvojne, in sicer spremembe v vsakdanjem življenju beguncev in spremembe v organizaciji.

Ob pregledu intervjujev z ljudmi, ki so čakali tri mesece, in tistimi, ki so čakali devet mesecev, je opazna sprememba, vendar se zdi, da na trg dela vpliva še veliko drugih dejavnikov, ki vsi vplivajo na njihovo življenje in s katerimi se vsi srečujejo in imajo težave. Sprememba ni tako očitna, kot sem sprva mislila. To je morda posledica dejstva, da sta bila dva od treh ljudi, ki sem jih intervjujala in ki so na delovno dovoljenje čakali tri mesece, zavrnjeni prosilci za azil in imajo zato manj izkušenj na formalnem trgu dela, zlasti ker prihajajo iz držav, iz katerih hitro zavrnejo prošnje za mednarodno zaščito. Spremembo so najbolj opazili_e aktivisti_ke sami, ki so bili prisotni, so delali in se pogovarjali z ljudmi vsak teden več let in opazili veliko večjo razliko v sami organizaciji in ljudeh, ki jo sestavljajo. Poudarili_e so, da je bila sprememba v ljudeh opazna, da mnogi niso kazali pričakovanih simptomov življenja v totalni instituciji, kot jih opisuje Goffman (1961). Učinki te vrste nastanitve za begunce pogosto vodijo v pomanjkanje avtonomije in varnosti ter negativno vplivajo na (duševno) zdravje beguncev_k (Spira, Katsampa, Wright, & Komolafe, 2025). Aktivisti_ke navajajo, da so učinki življenja v azilnem domu manj izraziti kot pri prejšnjih prosilcih za azil pred spremembo zakona, saj ljudje zaradi dela preživijo manj časa v instituciji in imajo več finančnih sredstev, da se hitreje izselijo ali preživijo več časa zunaj azilnega doma v kavarnah, restavracijah, gledališčih, koncertih itn. Dva begunca sta navedla, da je bila ta sprememba zakona pozitivna in jo predstavila kot zmago organizacije in njenih članov.

Spremembe v organizaciji, na katere opozarjajo aktivisti_ke, so vidne v energiji in času, ki ga ljudje vlagajo v organizacijo ter v skupni identiteti delavcev_k v Sloveniji, ki se skupaj s sindikati in drugimi organizacijami borijo za svoje pravice. Ena od aktivistk je opozorila, da je več energije in časa namenjenega organizaciji, morda nekoliko paradoksalno, saj imajo ljudje zaradi dela manj

časa. Vendar pa mnogi_e člani_ce prilagajajo svoj delovni urnik ali menjajo izmene, da bi lahko bili prisotni v organizaciji, zlasti na tiskovnih konferencah, dogodkih in protestih.

Kateri so ključni izzivi in priložnosti, povezani z novo politiko zaposlovanja, z vidika beguncev in prostovoljcev?

Aktivisti_ke, ki so tudi prostovoljci_ke v organizaciji, so poudarili_e, da še vedno obstaja veliko ovir za vključevanje beguncev na trg dela, čeprav je sprememba zakona prinesla znatno izboljšanje, kar je eden od aktivistov označil kot preobrat v organizaciji in eno največjih sprememb v desetih letih njenega obstoja.

Ključne priložnosti, ki so jih poudarili_e aktivisti_ke, so večja samozavest in samostojnost, ki sta posledica dostopa do več finančnih sredstev. Govorili_e so tudi o spremembah dinamike v sami organizaciji, kjer so člani_ce bolj aktivni_e in bolj prepričani_e, da njihovo delo prispeva k izboljšanju položaja vseh beguncev_k, ljudje pa te dosežke razumejo kot svoje lastne zmage. Organizacija je imela posledično tudi več finančnih sredstev, ker so člani lahko prispevali prej in več. Na primer, organizacija je lahko najela odvetnika, ki se ukvarja z vsemi pravnimi problemi s katerimi se begunci_ke srečujejo, razen vsega kar je povezano s postopkom pridobivanja mednarodne zaščite.

Izzivi, ki so še vedno prisotni pa niso posledica sprememb zakona samega ampak bolj vsega drugega česar zakon ni obravnaval, na primer različnih težav pri iskanju sobe ali stanovanja za najem v Ljubljani, dejstva, da še vedno živijo v azilnem domu, odsotnosti poti do legalizacije za zavrnjene prosilce za azil (do aprila letos, kot je bilo že omenjeno), prekarna delovna mesta z minimalno plačo in nenehno spreminjajoči se trg dela, ki jih zavrne, ko se pojavijo cenejše možnosti.

Kako se begunci informirajo o svojih delavskih pravicah in kako jih uresničujejo?

Vsi begunci, ki sem jih intervjuvala so povedali, da so večino informacij o svojih delavskih pravicah dobili v Ambasadi Rog, razen enega, ki je omenil tudi organizacijo Infokolpa.

Povedali so, da so v Ambasadi Rog izvedeli, koliko naj bi zaslužili, kako uveljaviti plačan bolniški dopust, kako odpreti SP in plačevati davke. Glede na moje zapiske in primerjavo sestankov pred

in po spremembi zakona se je organizacija prilagodila novi situaciji in te teme dodala na petkov sestanek, saj je bilo med tednom veliko vprašanj o delu in delovnih pogodbah. Kmalu po spremembi zakona so bile zaradi izražene potrebe članov_ic organizacije organizirani celo posebni sestanki za odgovore na vprašanja v zvezi z delom in pravicami delavcev v Sloveniji.

Tudi sama sem lahko prispevala k tem razpravam, zlasti po tem, ko smo v drugem letniku študija na fakulteti obravnavali delovno pravo. Eden od aktivistov je tudi zelo dobro podkovan na področju delovnega prava in davkov, zato je oseba, na katero se ljudje obrnejo, če jaz ali kdo drug ne zna odgovoriti na zastavljena vprašanja.

Kakšne nove zakonske spremembe bi prispevale k boljši kvaliteti življenja v Sloveniji, z vidika prostovoljcev?

Prostovoljci_ke, med katerimi so nekateri ustanovitelji_ce Ambasade Rog, ko je bila še del Avtonomne tovarne Rog, menijo, da bi bilo treba uvesti naslednje zakonske spremembe:

- Ljudje bi morali dobiti delovno dovoljenje takoj po vložitvi prošnje za mednarodno zaščito, ne bi bilo treba čakati tri mesece;

- Potrebno bi bilo uvesti več zaščite za delavce iz tujine, ki prihajajo z vizo;

- Ustvariti boljše, hitrejše in cenejše načine in predpise za prevajanje in priznavanje diplom v Sloveniji;

- Zagovarjati spremembo najnovejšega evropskega pakta o migracijah in azilu.

Kako se skupni boj za pridobivanje delavskih pravic odraža pri grajenju skupnosti in občutku pripadnosti širši družbi?

Boj za delavske pravice beguncev_k se ni začel s kampanjo za spremembo Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev ampak z ustanovitvijo organizacije, ki jo eden od aktivistov opisuje kot organizacijo delavcev migrantov, čeprav ta od začetka ni imela teh značilnosti in je po deložaciji avtonomnega centra Rog leta 2021 začela novo poglavje. Aktivisti_ke, ki so bili_e del organizacije, so povedali_e, da se je ta ideja porajala že več let, vendar so se šele zdaj zbrala ustrezna razmerja – potreba po več delavcih v sektorjih, v katerih se pogosto zaposlujejo

begunci_ke in pripravljenost članov_ic organizacije, da se lotijo kampanje takšnega obsega. Vzdušje tovarištva in skupnosti se je razvilo v organizacijo članov_ic, kjer ljudje, ki sem jih intervjuvala Ambasado Rog štejejo za svojo družino, drugi dom, kraj, kamor se zatečejo, če imajo težave, kjer spoznavajo nove prijatelje in tovariše iz vsega sveta in kraj za doseganje ciljev, ki bodo pozitivno vplivali na življenje vseh. Iz mojih zapiskov je to tovarištvo vidno tudi v delovnem življenju beguncev_k. Med sestanki so nekateri_e begunci_ke drugim rekli_e, da ne smejo delati hitreje od svojih sodelavcev_k, saj bi to spremenilo tempo dela za vse, če bi šef opazil, da je en delavec_ka sposoben_a narediti veliko več kot drugi. Eden od beguncev je tudi rekel, da nihče ne sme delati veliko nadur, ker takrat ta oseba dela za dva, namesto da bi dala priložnost komu drugemu, da bi bil zaposlen in zapolnil te delovne ure. Trije begunci so v intervjujih omenili druge organizacije, kot so Infokolpa, Slovenska filantropija in Infoshop. Ambasada Rog ima dobre odnose z nekaterimi delovnimi organizacijami in drugimi sestrskimi aktivističnimi organizacijami. Veliko članov_ic jih je spoznalo prek skupnih dogodkov, spoznalo nove ljudi in se samostojno udeležilo njihovih dejavnosti, kar je prispevalo k širjenju njihove socialne mreže.

6. SKLEPI IN PREDLOGI

Med raziskavo sem dobila odgovore na vsa svoja raziskovalna vprašanja, intervjuvanci_ke pa so mi dali veliko dragocenih informacij o sami temi. Na podlagi pridobljenih informacij, analize in rezultatov lahko sklepam, da je sprememba Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev, ki je začela veljati leta 2023 pomembno spremenila življenje beguncev v Sloveniji. Prvič, zgodnejši dostop do trga dela je v moji raziskavi potrdil rezultate drugih raziskav na tem področju, in sicer da prepovedi dostopa do trga dela kratkoročno povečujejo tveganje revščine in vključevanja beguncev_k na izkoriščevalski neformalni trg dela, dolgoročno pa imajo posledice za udeležbo beguncev na formalnem trgu dela. To je razvidno tudi iz mojih intervjujev z ljudmi, ki so prišli pred spremembo Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev in so delali v neformalnem sektorju. To je razvidno tudi iz raziskave, ki jo je leta 2020 opravila ena od članic Ambasade Rog, kjer so begunci pogosto delali v neformalnem sektorju (Vodopivec, 2020). To se je bistveno spremenilo s spremembo Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev, kjer so vsi intervjuvanci, ki sem jih intervjuvala, delali ali iskali delo na formalnem trgu dela. Vendar je pomembno omeniti, da ta sprememba zakona ni bistveno vplivala na begunsko populacijo, kot na primer na dve osebi, ki sem ju intervjuvala, ki nista nikoli dobili delovnega dovoljenja ali sta jima bili zavrnjeni prošnji za mednarodno zaščito in sta bili ponovno potisnjeni na neformalni trg dela. Drugič, kljub zgodnejšemu dostopu do trga dela begunci še vedno poročajo o težavah pri učenju jezika in komunikaciji na delovnem mestu, iskanju cenovno dostopnega in primernega bivališča, kjer so lastniki pripravljeni oddati sobe in stanovanja beguncem_kam ter težavah pri iskanju zaposlitve in iskanju dela, ki jim bo ponudilo stalno zaposlitev na hitro spreminjajočem se trgu dela.

Tretjič, ta sprememba Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev je pozitivno vplivala na organizacijo Ambasada Rog, saj se ji je pridružilo več ljudi zaradi njenih uspehov pri doseganju velikih sprememb, kot je sprememba zakona, večja finančna stabilnost organizacije, ki je odvisna od prispevkov svojih članov, ki imajo zdaj hitrejši dostop do svojih finančnih sredstev, ter boljše fizično in duševno zdravje njenih članov_ic, kot so poročali aktivisti_ke, ki sem jih intervjuvala in ki so to pripisali hitrejšemu izseljevanju iz azilnih domov ali krajšemu času, ki so ga preživeli v totalni instituciji.

Na podlagi teh zaključkov priporočam naslednje:

- Oblikovanje delovne skupine iz vseh relevantnih strani, vključenih v reševanje novega problema na trgu dela, kjer begunci_ke izgubljajo delo, ker želijo delodajalci zaposliti delavce_ke z vizami, medtem ko so ti_e isti_e delavci_ke izkoriščani za nizke plače in delajo v slabih delovnih pogojih;
- Več zaposlenih na Upravni enoti v Ljubljani, na Oddelku za tujce, saj ima trenutno le sedem zaposlenih, ki nadzorujejo veliko primerov, kar vodi do dolgih čakalnih dob za delovna dovoljenja;
- Gradnja več javnih stanovanj in uvedba omejitev najemnin, kar bo pomagalo ne le beguncem, ampak tudi celotnemu prebivalstvu Slovenije;
- Zaposlitev več inšpektorjev_ic za delo (trenutno jih je v Sloveniji pet), ki bodo preverjali kršitve pravic delavcev na delovnem mestu;
- Odprava institucij kot so azilni domovi, ki imajo negativen vpliv na duševno in telesno zdravje in namestitev v bolj humano nastanitev z manj ljudmi na istem mestu;
- Zaposlitev učiteljev_ic, ki znajo arabsko ali francosko, da bi begunci_ke učili slovenščino.

8. VIRI IN LITERATURA

Abraham, I. (2023). Contesting the universality of the refugee convention: Decolonization and the additional protocol. *Journal of Refugee Studies, 36(1),* 195–216. https://doi.org/10.1093/jrs/fead008

Akilova, M. (2023). The Role of Social Work in the Context of Forced Migration: A Global Perspective. V N. J. Murakami & M. Akilova (ur.), *Integrative Social Work Practice with Refugees, Asylum Seekers, and Other Forcibly Displaced Persons.* Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-12600-0_21

Ambasada Rog. (b.d.). *Podpri nas.* Pridobljeno 20.3.2025 s https://ambasada-rog.si/podpri-nas/

Avtonomna Tovarna Rog. (2020). *O nas: Portfolio Ambasada Rog.* Arhivirano z Internet Archive. Pridobljeno 20.3.2025 s https://web.archive.org/web/20200120211620/http://atrog.org/o-nas/portfolio/ambasada-rog

Berthold, S. M. (2023). Clinical Social Work Practice with Forcibly Displaced Persons Grounded in Human Rights and Social Justice Principles. V N. J. Murakami & M. Akilova (ur.), *Integrative Social Work Practice with Refugees, Asylum Seekers, and Other Forcibly Displaced Persons.* Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-12600-0_10

Bevins, V. (2020). *The Jakarta Method: Washington's Anticommunist Crusade and the Mass Murder Program that Shaped Our World.* UK: PublicAffairs

Bloch, A. (2008). Refugees in the UK Labour Market: The Conflict between Economic Integration and Policy-led Labour Market Restriction. *Journal of Social Policy*, *37*(1), 21–36. doi:10.1017/S004727940700147X

Blum, W. (2022). *Killing Hope: US Military and CIA Interventions since World War II.* London: Bloomsbury Publishing.

Brockmann, O. & Garrett, P. M. (2022). 'People are responsible for their own individual actions': dominant ideologies within the Neoliberal Institutionalised Social Work Order. *European Journal of Social Work*, 25(5), 880-893. doi:10.1080/13691457.2022.2040443

Christens, B. D., Gupta, J., & Speer, P. W. (2021). Community organizing: Studying the development and exercise of grassroots power. *Journal of Community Psychology*, *49*(8), 3001–3016. https://doi.org/10.1002/jcop.22700

Correa-Velez, I., Barnett, A. G. & Giord, S. (2015). Working for a Better Life: Longitudinal Evidence on the Predictors of Employment among Recently Arrived Refugee Migrant Men Living in Australia. *International Migration, 53 (2)*, 321–337. https://doi.org/10.1111/imig.12099

Costello, C. & O'Cinnéide, C. (2021). *The Right to Work of Asylum Seekers and Refugees*. ASILE Project. Pridobljeno 20.3.2025 s https://www.asileproject.eu/wp-content/uploads/2021/06/D4.1.CostelloOCinneide_RightToWorkASILE_10May2021_REVISED.pdf

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2022). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Fakulteta za socialno delo.

Dominelli, L. (2017). *Anti-Racist Social Work*. Bloomsbury Publishing.

Eurostat. (2024). *Migrant integration statistics – labour market indicators*. Pridobljeno 20.3.2025 s https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_%E2%80%93_labour_market_indicators

Evropska unija. (2011). *Direktiva 2011/95/EU o standardih za priznanje državljanov tretjih držav ali oseb brez državljanstva kot upravičencev do mednarodne zaščite, o enotnem statusu za begunce ali osebe, ki upravičene do subsidiarne zaščite, in o vsebini zaščite*. Pridobljeno 20.3.2025 s https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0095

Evropska komisija. (b. d.). *Labour market integration*. European Migration Network (EMN) Asylum and Migration Glossary. Pridobljeno 20.3.2025 s https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/labour-market-integration_en

Evropska Komisija. (2023). Migrant integration statistics - labour market indicators. Eurostat. Pridobljeno 20.3.2025. s https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_%E2%80%93_labour_market_indicators

Fasani, F. (2024). *New Approaches to Labour Market Integration of Migrants and Refugees*, EPRS: European Parliamentary Research Service. Belgija. Pridobljeno 20.3.2025 s https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/754232/IPOL_STU(2024)754232_EN.pdf

Flaker, V. (2024). *Prispevki k taksonomiji socialnega dela in varstva. Del 2, Temeljne operacije socialnega dela*. Založba Univerze.

Ferguson, I., & Lavalette, M. (2006). Globalization and global justice. *International Social Work*, 49(3), 309–318. https://doi.org/10.1177/0020872806063401

Gatrell, P. (2013). *The Making of the Modern Refugee*. Oxford: Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199674169.001.0001

Goffman, E. (1961). *Asylums: essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Anchor.

Gwilym, H. (2018). Social work, neoliberalism and authoritarianism: an analysis of the policy document "Regulating social workers". *Critical and Radical Social Work*, *6*(3), 407–413. https://doi.org/10.1332/204986018X15388226259290

Haddad, E. (2001). Who is (not) a refugee? V *The Refugee in International Society*. https://doi.org/10.1017/CBO9780511491351.003

Harvey, D. (2007). *A brief history of neoliberalism*. Oxford University.

Hemmaty, M. (2024). The Cruel Optimism of Work Permits: Vulnerabilities and Deportability Among Rejected Asylum-Seekers and International Students Pursuing Track Changes in Sweden. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 1–14. https://doi.org/10.1080/15562948.2024.2332684

Hvidtfeldt, C., Schultz-Nielsen, M. L., Tekin, E., & Fosgerau, M. (2018). An estimate of the effect of waiting time in the Danish asylum system on post-resettlement employment among refugees: Separating the pure delay effect from the effects of the conditions under which refugees are waiting. *PloS One*, *13*(11). https://doi.org/10.1371/journal.pone.0206737

Isaakyan, I., Triandafyllidou, A., & Baglioni, S. (ur.) (2023). *Immigrant and asylum seekers' labour market integration upon arrival: NowHereLand: A biographical perspective.* Springer Nature.

Izpostavi azilnega doma bosta na dveh nekdanjih mejnih prehodih. (2024). Pridobljeno 20.3.2025 s https://n1info.si/novice/slovenija/izpostavi-azilnega-doma-bosta-na-dveh-nekdanjih-mejnih-prehodih/

Jones, R. (2017). *Violent Borders: Refugees and the right to move.* Verso.

Kapoor, R. (2022). *Making Refugees in India.* Oxford: Oxford University Press.

Krause, U. (2021). Colonial roots of the 1951 refugee convention and its effects on the global refugee regime. *Journal of International Relations and Development, 24(3),* 599–626. https://doi.org/10.1057/s41268-020-00205-9

Krause, U. (2024). Invisibilization of the unwanted Others? Feminist, queer, and postcolonial perspectives on the 1951 Refugee Convention's drafting. *Women's Studies International Forum*, *107*. https://doi.org/10.1016/j.wsif.2024.102979

Kurzman, P. A. (2009). Labor-Social Work Collaboration: Current and Historical Perspectives. *Journal of Workplace Behavioral Health*, *24*(1–2), 6–20. https://doi.org/10.1080/15555240902848950

Lammers, E. (1999). *Refugees, gender and human security : a theoretical introduction and annotated bibliography*. International Books.

Letki, N., Walentek, D., Dinesen, P. T., & Liebe, U. (2024). Not the mode of allocation but refugees' right to work drives European citizens' preferences on refugee policy. *West European Politics*, *47*(4), 867–892. https://doi.org/10.1080/01402382.2023.2214878

López Peláez, A., Aramendia-Muneta, M. E. & Erro-Garcés, A. (2023). Poverty, social work, and social intervention: decent work as a strategy to overcome poverty after the Covid-19. *Journal of Social Work Practice*, 37(2), 213-229, doi:10.1080/02650533.2023.2214309

Mbembe, A., & Corcoran, S. (2019). *Necropolitics*. Duke University Press.

Mesec, B. (2007). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: študijsko gradivo* (2. izdaja). Univ. v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: študijsko gradivo za interno uporabo*. Fakulteta za socialno delo.

Oren, T. (2023). Social Work Practice with Asylum Seekers. V N. J. Murakami & M. Akilova (ur.), *Integrative Social Work Practice with Refugees, Asylum Seekers, and Other Forcibly Displaced Persons.* Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-12600-0_16

Organization of African Unity (OAU). (1969). *OAU Convention governing the specific aspects of refugee problems in Africa.* Pridobljeno 21.3 s https://au.int/en/treaties/oau-convention-governing-specific-aspects-refugee-problems-africa

Patnaik, U., & Patnaik, P. (2021). *Capital and Imperialism: Theory, History, and the Present*. NYU Press.

Ravalier, J., Jones, D., Truell, R., & McFadden, P. (2022). Global social work working conditions and wellbeing. International Social Work, 65(6), 1078–1094. https://doi.org/10.1177/00208728221112731

Robson, L. (2023) *Human Capital: A History of Putting Refugees to Work.* Verso Publishing.

Saleebey, D. *(*1997*) The strengths perspective in social work practice*. New York: Longman.

Simmons, L. (2024). Community organizing in social work and progressive urban planning - interdisciplinary challenges and opportunities. *Journal of Community Practice*, *32*(3), 267–284. https://doi.org/10.1080/10705422.2024.2384594

Spira, J., Katsampa, D., Wright, H., & Komolafe, K. (2025). The relationship between housing and asylum seekers' mental health: A systematic review. *Social Science & Medicine (1982)*, *368*. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2025.117814

Trilling, D. (2018). *Lights in the Distance: Exile and Refuge at the Borders of Europe.* Verso Publishing.

Udayar, S., Fedrigo, L., Durante, F., Clot-Siegrist, E., & Masdonati, J. (2021). Labour market integration of young refugees and asylum seekers: a look at perceived barriers and resources. *British Journal of Guidance & Counselling*, *49*(2), 287–303. https://doi.org/10.1080/03069885.2020.1858023

UNHCR. (2024). *Mid-Year Trends 2024*. United Nations High Commissioner for Refugees. Pridobljeno 20.3.2025 s https://www.unhcr.org/sites/default/files/2024-10/mid-year-trends-report-2024.pdf

Vanyoro, K. (2024). Chronopolitics: Decolonising African Migration Studies. *Critical African Studies*, *16*(3), 399–414. https://doi.org/10.1080/21681392.2024.2387554

Vodopivec, N. (2020). *Delo in zaposlovanje beguncev v Sloveniji* (Magistarsko delo*)*. Pridobljeno z Repozitorij Univerze v Ljubljani. https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=121747

Zakon o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev (ZZSDT-UPB8) (2021). Ur. RS 91/2021.

*Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev (*ZZSDT-D*) (2023).* Ur. RS 42/2023.

Združeni Narodi (1948). Universal Declaration of Human Rights. Pridobljeno 20.3.2025 s https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights

Združeni narodi. (1951). *Convention relating to the status of refugees.* Pridobljeno 20.3.2025 s https://www.unhcr.org/sites/default/files/2025-02/1951-refugee-convention-1967-protocol.pdf?_gl=1*19c9w72*_up*MQ..*_gs*MQ..&gclid=EAIaIQobChMIjvb4qvKvjAMVGpqDBx1aMBiwEAAYASAAEgKe8PD_BwE&gbraid=0AAAACyI4K_tntCVegY2t_5doCwqI8QSJ

Združeni narodi. (1967). *Protocol relating to the status of refugees.* Pridobljeno 20.3.2025 s https://www.unhcr.org/sites/default/files/2025-02/1951-refugee-convention-1967-protocol.pdf?_gl=1*19c9w72*_up*MQ..*_gs*MQ..&gclid=EAIaIQobChMIjvb4qvKvjAMVGpqDBx1aMBiwEAAYASAAEgKe8PD_BwE&gbraid=0AAAACyI4K_tntCVegY2t_5doCwqI8QSJ

Združeni Narodi. (b. d.). *The 17 goals.* Sustainable Development Goals. Pridobljeno 20.3.2025 s https://sdgs.un.org/goals

Zorn, J. (2021). Evropski mejni režim: Tihotapljenje ljudi in paradoks kriminalizacije solidarnosti. *Dve Domovini (Tiskana Izd.)*, *53*. https://doi.org/10.3986/dd.2021.1.06

9.PRILOGE

9.1 SMERNICE ZA INTERVJU (Begunci)

1. **Pravni status in dovoljenje za delo**

- ➢ Kakšen pravni status imaš v Sloveniji?
- ➢ **What status do you have in Slovenia?**
- ➢ Koliko dolgo si čakal_a na delovno dovoljenje po vložitvi prošnje za mednarodno zaščito?
- ➢ **How long did you wait for your work permit?**
- ➢ Kakšen je bil proces pridobivanja delovnega dovoljenja?
- ➢ **What was the process of getting a work permit?**

2. **Dostop do trga dela**

- ➢ Kako ocenjuješ svoje izkušnje z iskanjem prve službe v Sloveniji?
- ➢ **What was your first job in Slovenia?**
- ➢ Kako je bilo iskati prvo zaposlitev v Sloveniji?
- ➢ **How was it like to search for your first job in Slovenia?**
- ➢ Ali si se soočil_a s kakšnimi težavami pri spremembi službe in iskanju novih zaposlitev?
- ➢ **Did you encounter any difficulties in searching for jobs or changing jobs?**
- ➢ Koliko različnih delovnih mest si imel_a v Slovenij? (in v katerih sektorjih?)
- ➢ **How many places did you work in and in what different sectors?**
- ➢ Kakšno zaposlitev imaš trenutno in ali je to tvoja stroka? Če ne, zakaj?
- ➢ **Where are you employed right now and is it related to your educational background?**
- ➢ Kje bi si najbolj želel_a delati? (poklic, področje)
- ➢ **Where would you like to work?**
- ➢ Kaj bi se po tvojem mnenju lahko izboljšalo v Sloveniji, da bi beguncem olajšali vstop na trg dela?
- ➢ **What can be done in Slovenia that can help refugees have better access to the labour market?**

3. **Delovne razmere in pravice**

- ➢ Koliko si informiran o svojih delavskih pravicah v Sloveniji?
- ➢ **How informed are you on your workers rights?**
- ➢ Kako ti se zdi odnos tvojih delodajalcev do delavcev in ali spoštuje delavske pravice?
- ➢ **What kind of bosses did you encounter and did they respect your workers rights?**
- ➢ Koliko si zadovoljen_a s svojo trenutno plačo in delovnimi razmerami?
- ➢ **How satisfied are you with your pay and working conditions?**

4. Skupnost v Ambasadi Rog

- ➢ Koliko dolgo si že član Ambasade Rog?
- ➢ **How long have you been a member of Ambasada Rog?**
- ➢ Kaj zate pomeni Ambasada Rog?
- ➢ **What does Ambasada Rog mean to you?**

9.2 SMERNICE ZA INTERVJU (Prostovoljci)

1. Osebna predstavitev in vloga v organizaciji

- ➢ Na začetku bi te prosila če se predstaviš in poveš malo o svoji vlogi v organizaciji.
- ➢ Kaj zate pomeni Ambasada Rog?

2. Vključenost v proces spremembe zakona

- ➢ Kako ste bili vključeni v zagovarjanje spremembe Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev (iz devet na tri mesece čakanja na delovno dovoljenje)?
- ➢ S katerimi organizacijami ali institucijami ste sodelovali pri tem?
- ➢ Kaj je bil največji izziv pri zagovarjanju te spremembe?

3. **Učinki spremembe zakona**

- ➢ Kako se je po tvojih opažanjih spremenila situacija beguncev po skrajšanju čakanja na delovno dovoljenje?
- ➢ Ali opažaš, da je več beguncev našlo zaposlitev hitreje, ali je situacija ostala ista?

4. **Ostale ovire na trgu dela**

➢ Kljub hitrejšemu dostopu do dela – kaj so še vedno glavne ovire, s katerimi se srečujejo begunci?

➢ Ali so delodajalci dovolj ozaveščeni o možnosti zaposlovanja beguncev in kakšno politiko zaposlovanja beguncev opažaš?

5. **Predlogi za dodatne reforme**

➢ Kaj bi po tvojem mnenju bila naslednja koristna sprememba zakonodaje ali politik?

➢ Kakšni so primeri iz tujine in kaj bi ki Slovenija lahko primenila?

6. **Osebne izkušnje in motivacija**

➢ Kateri trenutek ti je najbolj ostal v spominu v povezavi s spremembo zakona (pozitiven ali izziven)?

➢ Kakšna sprememba se je zgodila znotraj organizacije po spremembi zakona?